

Talvisodan suojajoukkotaistelut Karjalan kannaksella

Yleisesikuntamajuri **Pertti Kilkki**

Talvisotaa 1939—40 koskeva historiantutkimus on toistaiseksi ollut varsin rajoitettua myöhempien sotatapahtumien peittäessä ymmärrettävistä syistä alleen suurimman osan tutkimussektoria. Talvisodan kokemuksilla on kuitenkin eräitä piirteitä, jotka harvoin huomataan, mutta jotka sotataidon tutkimuksen kannalta ovat varsin oleellisia. Ensinnäkin ne on saatu sodasta, joka on käyty pitkän rauhanajan jälkeen, jolloin enemmän tai vähemmän teoreettiset suunnitelmat ja valmistelut joudutaan testaamaan todellisissa olosuhteissa. Toiseksi, talvisodan aikana esiintyi ja syntyi tilanteita, jollaisten tutkimukselle eivät sodan 1941—45 tapahtumat anna mahdollisuuksia. Eräs tällainen vaihe oli suojajoukkojen toiminta Kannaksella.

Aihe on sikäli kiitollinen, että suojajoukkojen käytöstä ovat siihen vaikuttamassa olleet henkilöt esittäneet ennen operaatioita, sen aikana ja vielä sen jälkeenkin monia eriäviä näkemyksiä. Näin ollen kriittistäkään tarkastelijaa ei voida syyttää jälkiviisaudesta. Tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut näiden näkemysten arvosteleminen, vaan ainoastaan operatiivis-taktillisesti tarkastella tätä monessakin suhteessa varsin mielenkiintoiseksi osoittautunutta sodan vaihetta, selittää sen kulkuun vaikuttaneita tekijöitä sekä hakea viitteitä vastavanhaisen operaation suunnittelulle tulevaisuudessa. Koska tähän men-

nessä julkaistuissa teoksissa on esitetty taistelutapahtumista runsaasti puutteellisia tai jopa vääriä tietoja, on katsottu tarpeelliseksi myös luoda lyhyt katsaus taistelujen yleiskulkuun.

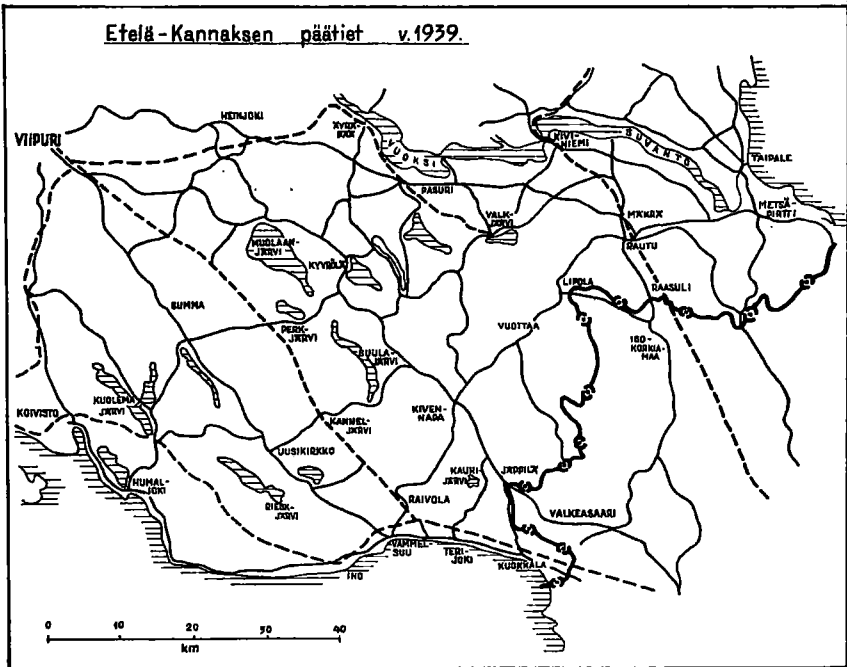
Työn lähteenä on ollut arkistomateriaali, joka on osoittautunut vertailussa varsin luotettavaksi ja riittäväksi tapahtumien yksityiskoh-taisellekin selvittelylle. Erityisen suurena apuna ovat olleet suojajouk-koryhmittäin laaditut taistelukertomukset, jotka, paitsi asiatietoja, ovat selvitelleet myös ryhmien komentajien vaikuttimia ratkaisuihin. Armei-jakuntien, armeijan ja päämajan vaikuttimia selvitetessä on turvau-duttu ensisijassa haastatteluihin sekä eräiden komentajien muistelmateoksiin. Tällöin ovat jälleen tulleet useissa kohdin esille edellä mainitut eriävät mielipiteet, joiden kohdalla, jos niillä tutkimuksen kannalta on ollut merkitystä, on kirjallisten lähteiden vahvistukselle annettu etusija.

I SUOJAJOUKKOJEN KÄYTTÖSUUNNITELMAT

A. SUUNNITTELUN PERUSTEET

Karjalan kannas oli itsenäistymisen jälkeisissä puolustussuunnitel-missamme selvä pääsotänäyttämö. Runsaasti tiedetty rajaviivan molemmin puolin mahdollisesti Neuvostoliitolle suurten joukkojen nopean keskittä-misen alueelle sekä tarjosi hyvät etenemisreitit maamme sisäosiin. (Kuva 1). Lisäksi oli avovesikautena mahdollista kiertää vahvatkin puolustusasemat Suomenlahden tai Laatokan kautta. Nämä tekijät, maasto ja vihollisen todennäköinen toiminta, vaikuttivat kenttäarmeijamme keskityssuunnitelmiin ja määrittivät, yhdessä päävoimien suun-nitellun toiminnan kanssa, Kannaksen suojajoukkojen käyttösuun-nitelman.

Karjalan kannas on 70—90 km leveä, mutta kesäaikana lulkuisat jär-vet lyhensivät siellä hyökkäyskelpoisen alueen 1/2—1/3:aan. Itä-Kannaksella muodosti Raudun—Mäkrän alue liikenteellisen solmukoh-dan, jossa rajalta tulevat tiet yhtyivät ja josta johti hyvä tie panssari-vaunujen käytölle edullisten kangasmaastojen läpi Pasurin kautta Viipurin. Vuoksen—Suvannon vesistölinja muodosti huomioon otettavan

KUVA 1

esteen liikenteelle, varsinkin kun sen ylimenopaikoista vain Kiviniemessä oli sillat. Alueen syvyys vesistölinjan ja rajaviivan välillä oli ainoastaan 15—25 km. Rautatiet Rautuun ja Valkjärvelle mahdollistivat joukkojemme nopean keskittämisen Kannaksen keski- ja itäosaan.

Raasulin ja Jäppilän välisellä yli 30 km:n levyisellä alueella tuli rajan yli vain kaksi merkittävää tietä, toinen Lipolaan ja toinen Vuotaaalle. Täältä tasalta jatkui syvyyteen ainoastaan heikkoja kyläteitä, joita ei voitu odottaa suurempien joukkojen käyttävän, varsinkin kun ne johtivat Muolaanjärven ja Vuoksen välisiin vesistökapeikkoihin.

Parhaat yhteydet kulkivat Länsi-Kannaksen kautta, jossa Kivennavan—Vammelsuun tasalta johti Viipuriin kolme maantietä ja kaksi rautatietä. Tien Jäppilä—Kivennapa—Kyyrölä erotti pääsuunnasta Muolaanjärven—Suulajärven vesistölinja sekä vaikeakulkuinen maasto Suu-

lajärven ja Kauhijärven välillä. Lyhin ja suorin tie tuli Kuokkalasta Vammelsuun ja Uudenkirkon kautta — sitä pitkin oli hyökkääjällä 100 km:n matka Viipuriin. Tien itäpuolella jäi lisäksi noin 15 km leveä "portti" Vuoksen ja Suomenlahden väliseen vesistölinjaan. Humaljoen kautta kulkeva maantie oli parikymmentä kilometriä pitempi, mutta tarjosi hyvät jatkomahdollisuudet rannikolla maihinnousseelle hyökkääjälle. Maihinnousun uhkaa korosti se, että Koiviston itäpuolella ei ollut kiinteitä rannikkotyöstöasemia, joskin rannikkoa sen mataluuden takia voitiin pitää varsin vaikeana maihinnousuille.

Poikittaisyhteyksistä kulki Metsäpirtin—Raudun—Kivennavan—Vammelsuun tie Lipolassa vain muutaman kilometrin päässä rajalta ja oli näin ollen hyökkääjän nopeasti saavutettavissa. Lipolan alueelta olikin paremmat yhteydet Raudun ja Kivennavan suuntiin kuin suoraan syvyyteen Valkjärvelle. Kivennapaa ja Uttakirkkoa yhdistivät, edellä mainitun Vammelsuun tien lisäksi, poikittaistiet Kanneljärvellä ja Perkjärvellä, mutta ne kulkivat helposti suljettavien vesistökapeikkojen kautta. Rannikolta oli hyökkääjän mahdollista vain Riesjärven tai Kuolemanjärven eteläpään suunnasta tunkeutua sisämaahan.

Vuonna 1933 Kannaksen suojojoukoille annetussa operatiivisessa toimintaohjeessa ¹⁾ katsottiin Kannaksen tiestön määrittävän vihollisen tärkeimmät hyökkäyssuunnat. Pääoperaation odotettiin kohdistuvan Länsi-Kannakselle lyhintä tietä Viipuria vastaan. Sotatoimet alkaisivat venäläisten suojojoukkojen yllättävällä hyökkäyksellä Valkeasaaren alueelta ensimmäisinä tavoitteina Uusikirkko ja Kivennapa. Täältä eteneminen tulisi jatkumaan pääteiden suunnissa kohti Viipuria. Venäläisten todennäköisenä tehtävänä nähtiin omien päävoimien keskitysten suojaaminen, suomalaisten keskityssuunnitelmien häiritseminen sekä tieverkoston kunnostaminen. Pääoperaatioon liittyisi Itä-Kannaksella sivuoperaatio, joka kohdistuisi Iso-Korkiamaalta Lipolaan ja edelleen Valkjärvelle sekä Raasulin kautta Rautuun. Operaation päämääränä olisi Vuoksen—Suvannon linjan saavuttaminen pääoperaation sivustan suojaamiseksi. Lipolan ja Kivennavan välisellä alueella ei odotettu venäläisten ryhtyvän laajempaan hyökkäystoimintaan. Molemmissa pää-

¹⁾ YE:n kirj 1/VK 1—VK 2/Op sal 20. 12. 1933.

suunnissa laskettiin vuonna 1933 hyökkääjän voivan alkuvaiheessa käyttää 2—3 divisioonan voimat, mutta samalla korostettiin, että vihollisen lopullinen vahvuus voitaisiin arvioida vasta välittömästi ennen sotatoimien alkua. Elokuussa 1939 arvioitiinkin neuvostojoukkojen vahvuudeksi Kannaksella ensi vaiheessa 6—7, edullisimmassa tapauksessa jopa 10 divisioonaa.²⁾

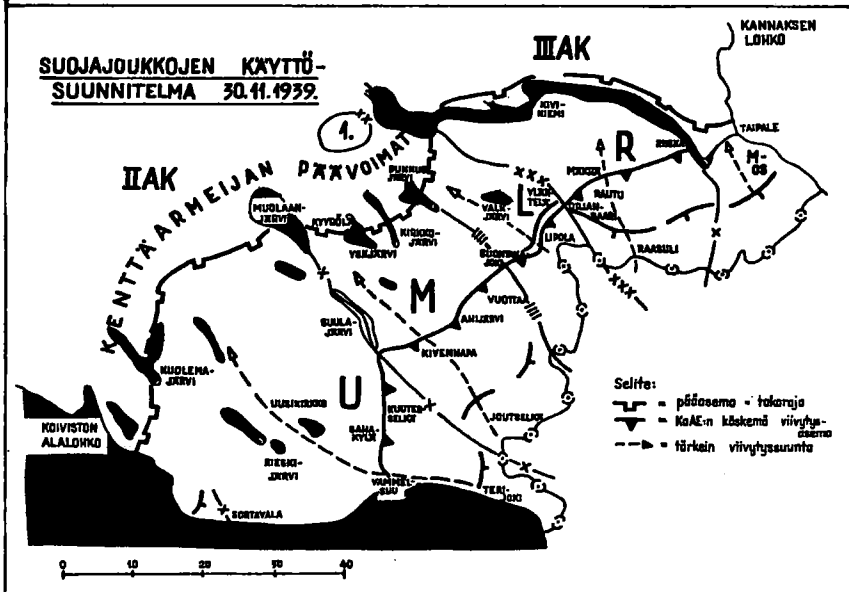
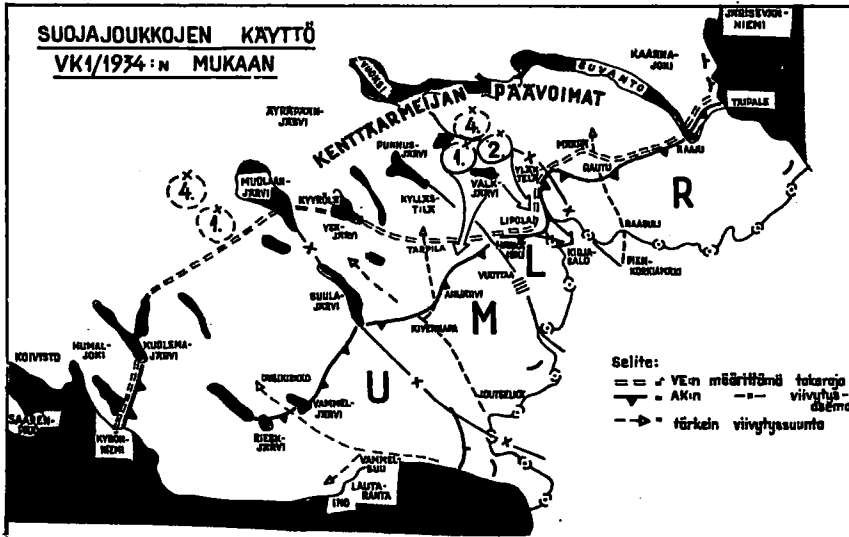
Toisena vaihtoehtona nähtiin, että vihollisen olisi tyydyttävä Kannaksen puolustukseen, lähinnä samanaikaisten sotasuunnitelmien vuoksi muita valtioita vastaan. Tällöinkin olisi odotettavissa sen suojajoukkojen rajoitetuin voimin ja tavoittein suorittamia hyökkäyksiä. Kummassakin tapauksessa muodostuisi Raudun, Lipolan, Kivennavan ja Uudenkirkon alueista suojajoukkojemme tärkeimmät toimintasuunnat.

Tämän tilanteenarvostelun pohjalta laadittiin kenttäarmeijan operatiiviset suunnitelmat. (Kuva 2). Jälkimmäiseen vaihtoehtoon perustuvan keskityssuunnitelma VK 1:n päämääränä oli siirtää sotatoimet valtakunnan rajan itäpuolelle. Päävoimat keskitettäisiin hyökkäysryhmytykseen Laatokan ja Muolaanjärven välille, jolloin suojajoukkojen toiminta-alueen takaraja tulisi olemaan linjalla Kyrönniemi—Kuolemajärvi—Muolaanjärvi—Yskjärvi—Tarpila—Lipola—Mäkrä—Raudun kk—Raaju—Taipaleenjoki. Keskityssuunnitelma VK 2 edellytti päävoimilta puolustuksellista toimintaa, joka tapahtuisi järvikapeikkoihin ja linoituslaitteisiin tukeutuen. Suojajoukkojen takaraja muuttuisi tällöin kulkemaan Muolaanjärvestä alkaen Äyräpäänjärven—Vuoksen—Suvannon eli suunnitellun pääaseman tasalle.

Suojajoukkojen valmistelujen perustaksi käskettiin vuonna 1933 vaihtoehto VK 1, jonka mukaan niiden suunnitelmat myös laadittiin ja käskytettiin. Vaikka vaihtoehdon toteuttamismahdollisuuksia ei myöhemmin pidettykään realistisina³⁾, oli se voimassa aina lokakuun alkuun 1939, jolloin kenttäarmeijan osalta siirryttiin vaihtoehtoon VK 2. Vielä välittömästi ennen sotatoimien alkua tarkistettiin suunnitelmia siten, että pääaseman ja samalla suojajoukkojen takaraja siirtyi Muolaanjärven ja Vuoksen välillä Yskjärven—Kirkkojärven—Punnusjärven tasalle.

²⁾ Ev Nihtilän muistio

³⁾ Ev Nihtilä

KUVA 2

B. SUUNNITELMAT ENNEN LIIKEKANNALLEPANOAA

Suojajoukkojen tehtäväksi määritti operatiivinen toimintaohje kenttäarmeijan suunnitelman mukaisen keskityksen suojaamisen. Suojajoukkojen oli kaikissa tapauksissa estettävä vihollisen maavoimien toiminnan ulottuminen kenttäarmeijan keskitysalueelle keskitysvaiheen aikana, minkä laskettiin kestävän noin kymmenen ensimmäistä liikekannallepanopäivää.

Operatiivisen toimintaohjeen perusteella antoi suojajoukkojen valmisteluja johtanut I armeijakunnan esikunta (I AKE) vuonna 1934 ryhmityskäskyssä Kannaksen suojajoukoille.⁴⁾ Suojajoukkojen tehtävä oli määritetty keskityssuunnitelma VK 1:n mukaisesti, kuitenkin sillä erolla, että kenttäarmeijan keskitysten laskettiin tässä käskyssä kestävän 12—14 vuorokautta. (Kuva 2). Armeijakunnan joukot jaettiin todennäköisiä toiminta-alueita vastaaviin suoja-joukkoryhmiin, välittömästi armeijakunnan komentajan alaisiin joukkoihin ja yleiseen reserviin sekä määritettiin viivytyksasema ja ryhmien toiminta-alueet ja tehtävät.

Itä-Kannakselle muodostettiin päävoimien hyökkäysryhmitystä suojaamaan vahva Raudun ryhmä (R-ryhmä = jalkaväkiprikaati, jääkäripataljoona, erillinen pataljoona, neljä erillistä komppaniaa ja kaksi erillistä patteria), jonka tehtävänä oli viivyttää painopiste tien Raasuli—Mäkrä suunnassa. Ryhmän oli pysäytettävä vihollinen viimeistään linjalla Yläntelä—Raudun kirkonkylä—Raaju—Taipaleenjoki. Lisäksi oli ryhmän suojattava Laatokan rannikko Taipaleenjoen laskukohtasta pohjoiseen. Keski-Kannas jätettiin heikompien voimien varaan. Lipolan ryhmällä (L-ryhmä = polkupyöräpataljoona, erillinen pataljoona ja erillinen komppania) oli puolustustehtävä linjalla Härkäjoki—Yläntelä ja lisäksi tuli ryhmän valmistautua valtaamaan Kirjasalo. Muolaan ryhmän (M-ryhmä = polkupyöräpataljoona, erillinen pataljoona ja kaksi erillistä komppaniaa) oli viivyttävä painopiste teiden Joutselkä—Kivennapa—Kyyrölä ja Kivennapa—Kyllästilä suunnassa siten, että viimeksi mainittuun suuntaan oli varattava yleistilanteen mukaan mahdollisim-

⁴⁾ AKE:n kirj n:o 175/III/239/Op sal

man vahvat voimat. Vihollisen eteneminen oli pysäytettävä linjalla Suulajärvi—Ahijärvi—Härkäjoki. Venäläisten odotettuun painopistesuuntaan Länsi-Kannakselle keskitettiin Uudenkirkon ryhmä (U-ryhmä = ratsuväkiprikaati, polkupyöräpataljoona, kaksi erillistä pataljoonaa ja kaksi erillistä komppaniaa). Sen tehtävänä oli viivyttää päävoimillaan Vammelsuun—Uudenkirkon suunnassa ja jättää Vammelsuun—Koiviston suuntaan vain pieniä varmistusosastoja. Ryhmän oli pysäytettävä hyökkääjä viimeistään linjalla Kyrönniemi—Kuolemanjärvi ja Rieskjärvi—Vammeljärvi—Suulajärvi. Ryhmän oli myös suojattava Suomenlahden rannikko Lautarannasta itään.

Armeijakunnan reservin, 1. ja 2.Pr:n tuli valmistautua toimimaan Valkjärveltä Kivennavan, Vuottaan, Kirjasalon ja Orjasaaren suuntiin tai 1.Pr:n vaihtoehtoisesti Viipurin—Terijoen radalta pääasiassa M-ryhmän alueelle eli siis Kivennavan ja Vuottaan suuntiin. Yleinen reservi, jonka muodostivat ErP 1, ErP 2 ja Psto/4.Pr, annettaisiin armeijakunnan käyttöön vasta eri käskyillä. Sen pataljoonat keskitettäisiin joko U-ryhmän tai L- ja M-ryhmien taakse, tilanteen kehityksestä riippuen.

Armeijakunnan merisivustan Laatokalla suojasi Kannaksen lohko yhteistoiminnassa R-ryhmän kanssa, jolloin Järisevänniemen ja Kaarnajoen patterit tulivat tukemaan myös maarintaman taisteluja. Suomenlahden rannikolla vastasi rannikon puolustuksesta Koiviston alalohko yhteistoiminnassa U-ryhmän kanssa. Alalohkon tykistöä pystyivät Saarenpää ja Humaljoki osallistumaan maarintaman taistelujen tukemiseen.

C. SUUNNITELMIEN KEHITTYMINEN KESKITYSTEN PÄÄTYTTYÄ

Kannaksen suojajoukot keskitettiin toiminta-alueilleen lokakuun 10. päivään mennessä. Yleisesikunnan seuraavana päivänä antamassa toimintaohjeessa määritettiin suojajoukkojen tehtävä seuraavasti: "Kannaksen suojajoukkojen tehtävänä on Kannaksen armeijan päävoimien keskityksen ja puolustukseen asettumisen suojaaminen. Tehtävä on suoritettava viivytyksluontoisesti, viivytyksalueen takarajana on Kannaksen armeijan pääasemalinja." Kun yleisesikunta viikkoa aikaisemmin

oli määrittänyt Kannaksen armeijan tehtäväksi puolustuksen linjalla Kyrönjärvi—Kuolemanjärvi—Hatjalahdenjärvi—Muolaanjärvi—Äyräpäänjärvi—Salmenkaita—Vuoksi—Suvanto—Taipaleenjoki ⁵⁾, merkitsi tämä kenttäarmeijan osalta siirtymistä vaihtoehtosuunnitelmaan VK 2. (Kuva 2). Suojajoukkojen kokoonpano ja alkuryhmitys säilytettiin kuitenkin vuonna 1933 annetun operatiivisen toimintaohjeen mukaisena.

Kannaksen armeija (KanA) antoi lokakuun 25. päivänä armeijakunnille toimintaohjeen, jossa katsottiin suojajoukkojen nyt, päävoimien keskitysten tultua loppuunsaoritetuiksi, muodostavan taisteluetuvarmiot taistelutehtävällä. ⁶⁾ Niiden tuli suorittaa tehtävänsä pääasemaan nojautuen ja niitä oli valmistauduttava tukemaan pääasemasta käsin. Ne eivät saaneet ryhtyä suorittamaan päävoimista kokonaan erillisiä taisteluja, mutta "sen sijaan taisteluvartioiden pystyvätkin... aktiiviseen viivytystaisteluun maastoon sidotuina määrätehtävin, joihin luonnostaan kuuluu myös tarjoutuvien tilaisuuksien hyväksikäyttö ei ainoastaan päävastarinta-asemaa lähestyessä vaan pienin voimin rajaviivallakin, samalla kuitenkin epäedullisia ratkaisuja väistellen".

Armeijan toimintaohjeen perusteella antoivat armeijakunnat seuraavina päivinä suojajoukkoryhmille käskyt, joissa ryhmien tehtävät säilytettiin suurin piirtein muuttumattomina. Oleellisin tarkistus oli, että viivytyksasema ts. tasa, jossa vihollinen oli viimeistään pysäytettävä, ja josta ei saanut luopua ilman armeijakunnan lupaa, muutettiin eräiltä kohdilta. R-ryhmän alueella se määrättiin Riiskan—Mäkräjärven—Orjansaaren linjalle, L-ryhmän alueella Yläntelän—Lipolan—Suotakajoen linjalle ja U-ryhmän alueella Vammelsuon—Sahakylän—Kuuterselän linjalle. L-ryhmän puolustustehtävä muutettiin nyt viivytystehtäväksi ja hyökkäysajatuksesta Kirjasaloon luovuttiin.

Suurimmat muutokset tapahtuivat reservien käyttösuunnitelmien osalta. Jo ennen KanA:n toimintaohjeen antamista oli päämaja vaatinut vahvojen kenttäarmeijan osien työntämistä eteen vahventamaan suojajoukkoja. Armeijakuntien komentajat vastustivat ajatusta, koska he pitivät kenttäarmeijan joukkojen taisteluarvoa liikuntasotatoimissa

⁵⁾ YE:n kirj n:o 1/Op 1 S 5. 10. 1939

⁶⁾ KanAE:n ky n:o 142/III/2 25. 10. 1939. Raudun ryhmä alistettiin samana päivänä Itä-Kannakselle perustetulle III AK:lle.

kyseenalaisina ja koska pääaseman linnoitustyöt olivat vielä kesken-eräisiä. Armeijan komentaja olisi puolestaan halunnut irroittaa reservikseen osan suojajoukoista. Mihinkään toimenpiteisiin ei tässä vaiheessa vielä ryhdytty, mutta tehostaakseen reserviensä toimintakykyä muodosti KanAE reserviprikaateistaan lokakuun 25. päivänä 1.D:n

Päämaja palasi kuitenkin asiaan marraskuun 3. päivänä kiinnittäen armeijan johdon huomiota siihen, että päävoimat olivat suhteettoman kaukana rajavyöhykkeestä ja vaatiin armeijaa muuttamaan ryhmitystään siten, että se tekee mahdolliseksi tehokkaan puolustuksen jo lähempänä rajaviivaa. Kannaksen armeijan tiedusteluun, merkitsikö tämä vaatimus armeijalle lisätehtäviä, muuttiko se aikaisemmin määritettyä pääasemaa ja oliko päämaja eri mieltä armeijan antaman toimintaohjeen yleisistä periaatteista, vastasi päämaja kieltävästi. Armeijan esikunta antoi kuitenkin marraskuun 22. päivänä käskyn, jolla 11.D ryhmitettiin "eteentyönnettyyn puolustusasemaan" Muolaanjärven—Yskjärven—Kirkkojärven—Punnusjärven tasalle.⁷⁾ Samalla armeija luopui 1.D:n käytöstä vastahyökkäystehtäviin suoja-alueella ja divisioonaa siirrettiin pääaseman selustaan armeijan reserviksi. Kun L- ja M-ryhmien suunnat jäivät nyt varsin heikoiksi, hajoitettiin yleinen reservi ja sen pataljoonat ja patteristo alistettiin näille suojajoukkoryhmille.

II SUOJAJOUKKOTAISTELUT

A. JOUKKOJEN RYHMITYS JA TEHTAVAT

Neuvostojoukot ja suomalaisten tiedot niistä

Neuvostoliitto oli keskittänyt Kannakselle hyökkäystä varten 7.A:n, johon kuuluivat Kannaksen länsi-osassa 19.AK ja itä-osassa 50.AK.¹⁾ (Kuva 3).

Valkeasaaren alueella oli 70.D ja sen takana 123.D, joiden toiminta

⁷⁾ KanAE:n ky n:o 416/III/2 22. 11. 1939

¹⁾ Seppälä—Kilkkilä, Sotilasajakkalehti 1/1967.

tuli suuntautumaan Vammelsuuta ja Kivennapaa kohden. Niiden pohjoispuolella oli 24.D valmiina hyökkäämään Kivennavan ja Vuottaan suuntiin ja Maaselässä oli 43.D, jonka hyökkäys suuntautui Vuottaan—Miettilän alueelle. U- ja M-ryhmiä vastassa oli näin ollen yhteensä neljä divisioonaa 2—3 panssariprikaatin ja vahvan tykistön tukemana. Keski- ja Itä-Kannaksella tuli toimimaan kaksi yhtymää. L-ryhmää vastassa oli 90.D, jonka tehtävänä oli katkaista Itä-Kannaksella toimineiden suomalaisten joukkojen yhteydet Pasurin alueella. Raudun ja Metsäpirtin suunnissa toimi 142.D. Näitä yhtymiä tuki 10.PsAK:n kaksi panssariprikaattia. Taempänä oli vielä 138.D, 49.D ja ainakin yksi panssariprikaati todennäköisesti armeijan reservinä. Kokonaisvahvuudeksi voidaan arvioida 180 000—190 000 miestä, 900 tykkiä ja kranaatinheitintä ja 1 400—1 450 panssarivaunua tai -autoa. Näistä voimista lienee toiminut ensimmäisessä portaassa suojajoukkoja vastaan kuitenkin vain 60—70 %.

Kronstadtin linnoitustykistö sekä laivasto tulivat tukemaan taisteluja rannikon suunnalla. Neuvostoilmavoimien vahvuudeksi Leningradin alueella on arvioitu 800 konetta ja niiden pääosa toimi Kannaksella.

Marraskuun puolessa välissä suomalaiset tiesivät, että viisi divisioonaa oli sijoitettu Kannakselle ja yksi oli par'aikaa siirtymässä sinne.²⁾ Tietoja on pidettävä varsin tarkkoina jopa yhtymien numeroiden osalta. Kuun lopulla todettiin runsaasti kuljetuksia suuntautuvan Leningradista ja sen läheisiltä rautatieasemilta rajalle. Marraskuun 29. päivänä annetun KanA:n tilanneilmoituksen mukaan Valkeasaaren—Mainilan—Kallelovan alueella oli havaittu runsaasti hyökkäysvalmisteluihin viittaavia merkkejä, kun taas Keski- ja Itä-Kannaksella tilanne vaikutti varsin rauhalliselta.³⁾ Neljä päivää aikaisemmin oli päämajan tilannekatsauksessa todettu: "Suurvaltasodan ollessa nykyisessä tasapainotilassaan ei ole todennäköistä, että N:liitto aloittaisi hyökkäystänsä millään suunnalla..."⁴⁾ Hyökkäysvalmistelut katsottiin vain painostuskeinoksi maattamme vastaan, joskaan hyökkäyksen toteuttamismahdollisuutta ei kuitenkaan kokonaan hylätty.

²⁾ KanAE:n kirj n:o 401/III/5/39 17. 11. 1939.

³⁾ KanAE:n kirj n:o 511/II/5/39 sal 29. 11. 1939

⁴⁾ PM:n tilannekatsaus n:o 4/25. 11. 1939

Suojajoukkojen ryhmitys ja tehtävät

Kannaksen suojajoukkojen kokonaisvahvuus oli sotatoimien alkaessa 21 580 miestä, 45 kenttätykkiä, 26 kevyttä kranaatinheitintä sekä 29 panssarintorjuntatykkiä. ⁵⁾ (Kuva 3 ja taulukko 1).

Lähinnä Laatokkaa oli Metsäpirtin osasto (M-os) erotettu suoraan 10.D:n johtoon. Sen viivytyalueen takarajana oli Umpilampi-linja noin 1½ km Metsäpirtin kirkonkylän pohjoispuolella. Osasto oli ryhmittänyt rajakomppaniansa teiden suuntiin. Niiden tehtävänä oli vetäytyä viivyttäen Metsäpirtin kautta takarajalle, jonka JR 28:n osat olivat miehittäneet. R-ryhmä oli ryhmittänyt rajakomppanioilla vahvennetut ErP 6:n ja JP 4:n ensimmäiseen viivytylinjaan ja 3. Pr:n viivytyasemaan. Molemmilla edessä olleilla pataljoonilla oli tukena kenttätykistöpatteeri. Suunnitelman mukaan tuli pataljoonien viivyttää rajalta johtavien teiden suunnissa sekä irtautua päävoimien läpi. Taemmaksi oli suunniteltu ja osittain myös valmisteltu viivytylinjat Lapinlahden—Nurmijärven ja Petäjäjärven—Heräjäjärven tasolle sekä sillanpääasemat Oranvaniemeeen ja Kiviniemeen. Kiviniemen oli miehittänyt ryhmälle alistettu III/JR 30. ⁶⁾

L-ryhmä oli ryhmittänyt viivytyasemaan JP 2:n sekä vajaan ErP 5:n. Viimemainitulle pataljoonalle alistettu rajakomppania oli Kaukasomossa. Ryhmän reservinä oli ErP 2 ja kenttätykistöstä oli kaksi patteria tukemassa JP 2:n ja yksi patteri ErP 5:n puolustusta. Viivytylinjoja oli valmisteltu tasolle Rampala—Nirkkola ja Valkjärvi—Valkeamatka. JP 2 oli suunniteltu Lipolan taistelujen jälkeen irroitettavaksi ryhmän reserviksi erillisten pataljoonien jäädessä viivyttämään omiin suuntiinsa.

M-ryhmällä oli ensimmäisessä viivytylinjassa ErP 4 ja rajakompanialla vahvennettu JP 3. Teiden välimaasto oli varmistettu partioilla. ErP 1 miehitti sotatoimien alettua Kotselän kylän. Ryhmän reservinä oli yksi rajakomppania. Suunnitelman mukaan viivyttäisivät pataljoonat suunnillaan viivytyasemaan siten, että ErP 4 vetäytyisi Ahijärven itäpuolelle ja JP 3 Kivennavan—Kyyrölän tien suuntaan.

⁵⁾ KanAE:n vahvuusilmoitukset

⁶⁾ Pataljoonan käyttö oli rajoitettu Kiviniemen sillanpääasemaan

KANNAKSEN SUOJAJOUKKOJEN TAISTELUJAOTUS 30. 11. AAMULLA

Suojajoukkoryhmä	Jalkaväki	Tykistö	Pioneeri	Viesti	Huolto	Vahvuus
Metsäpirtin Osasto	8.RK 9.RK					12+93+360=465 m
Raudun ryhmä	3.Pr (I—III P) JP 4, ErP 6, 6.RK, 7.RK (III/JR 30)	Psto/3.Pr 1.ErPtri	27.PionK (—II) (15.PionK) (16.PionK)	3.V-os	3.AVarJ, 3.LääkJ, 3.KSOs, 3.KmK, ErELLääkO, 5.KmK	217+1352+6359= 7928 m
Lipolan ryhmä	JP 2, ErP 2, ErP 5, 5.RK	Psto/4.Pr (—2.) 5./Psto/2.Pr	II/27.PionK			150+682+2717= 3549 m
Muolaaan ryhmä	JP 3, ErP 1, ErP 4, 3.RK, 4.RK	2./Psto/1.Pr 2./Psto/4.Pr	1.ErPionJ			126+715+2889= 3730 m
Uudenkirkon ryhmä	RvPr (URR, HRR) JP 1, ErP 3, 1.RK, 2.RK ErMootJ	RatsPtri 1./RsPsto 1	1.ErPionK	V-eskad	4.AVarJ, 4.TalJ, 4.LääkJ 4.KSOs, ELK, 4.KmK, AutoJ	211+1043+4657= 5911 m 716+3885+16962= 21563 m ¹⁾

¹⁾ Tiedot perustuvat KanAE:n vahvuusilmoituksiin ajalta 19.—26. 11. 39, paikalla oleva vahvuus.

Taulukko 1

Vuottaalta Kyllästilään johtavalle tielle oli ErP 4:n jätettävä joukkue, joka viivyttäisi Viiniojalle. Taempänä oli suunniteltu viivytytyslinja Viiniojan—Tarpilan—Vuotjärven—Suulajärven tasalle.

U-ryhmästä oli edessä JP 1 ja kaksi rajakomppaniaa. ErP 3 ja URR olivat viivytytysasemassa ja HRR oli takana ryhmän reservinä. Inossa oli rannikkoa suojaamassa eskadroonan vahvuinen Osasto L. URR:llä oli tukipatteri ja sen lisäksi ryhmällä oli raskas patteri yhteispatterina. JP 1:n tehtävänä oli viivyttää Vammelsuun tasalle saakka, jossa se pääosin alistuisi viivytytysasemassa oleville pataljoonille. Taempänä oli viivytytystaistelua suunniteltu käytäväksi Suulajärven eteläpään—Vammeljärven—Halolanjärven, Hötsölän—Kaukjärven eteläpään sekä Maisniemen—Kaukjärven kylän tasoilla. Viivytyksen painopiste tulisi olemaan koko ajan Viipurin tien suunnassa.

R-ryhmä oli III AKE:n, L- ja M-ryhmät 11.DE:n ja U-ryhmä II AKE:n johdossa. Ryhmien toimintasuunnitelmat oli laadittu yksityiskohtaisesti viivytytysasemassa ja sen etupuolella käytävää taistelua varten. Viivytytysaseman ja pääaseman välille oli määritetty viivytytyslinjat, mutta joukkojen käyttö niillä oli jätetty tilanteen kehityksestä riippuvaksi. Poikkeuksen muodosti kuitenkin L-ryhmä, jonka viivytytys oli suunniteltu Valkjärvelle asti. Kun ErP 1 ja ErP 2 alistettiin M- ja L-ryhmille marraskuun 28. päivänä, pystyivät nämä ryhmät antamaan lopulliset taistelukäskynsä vasta ensimmäisenä sotapäivänä. M-ryhmän suunnitelmiin ei alistus vaikuttanut, mutta L-ryhmässä päätettiin irroittaa JP 2 Lipolan taistelujen jälkeen reserviksi.

Pääaseman joukoista oli III AK:n alueella 10.D ottanut rintamavastuun Umpilampi-linjalta saakka ja 8.D oli valmistautunut avustamaan R-ryhmän ylikuljetusta Vuokselle sekä tukemaan tykistöllään ryhmän taistelua Pasurinkankaalla ja Kiviniemessä. Armeijakunnan tykistöstä pystyivät lisäksi Kaarnajoen ja Järisevänniemen patterit tukemaan M-osaa ja ensin mainittu yksikkö myös R-ryhmää Palkealan—Raudun as:n—Röykkylän (Kiviniemen itäpuolella) tasalle. II AK:n alueella oli 11.D antanut valmistavan käskyn kevyen osaston siirtymisestä Vuotjärvelle ja yhden jalkaväkipataljoonan siirtymisestä Kyllästilän alueelle sekä niiden toiminnasta L- ja M-ryhmien tukemiseksi. 5.D oli jo siirtänyt kevyen osastonsa ja yhden jalkaväkipataljoonan

Perkjärven alueella U-ryhmän taistelun tukemista varten. Divisioonan ja ryhmän välillä oli myös yksityiskohtaisesti sovittu yhteistoiminnasta. 4.D:n kevyt osasto oli työnnetty Halilaan ja lisäksi divisioonalla oli kolme kiväärikomppaniaa ja patteri viivytyslinjalla Halila—Sortavala. Rannikolla Koiviston alalohkon tykistö pystyi tukemaan taisteluja vain Halolanjärven—Seivästön tasalle.

Ilmavoimista oli suojajoukkoja määrätty tukemaan armeijan johdossa ollut Lentolaivue 10 (LLv 10 = 11 FK-konetta), III AK:n käytössä ollut LLv 14 (7 FO- ja FK-konetta) sekä II AK:n käytössä ollut LLv 12 (13 FK-konetta). Päätehtävänä oli tiedustelu, mutta LLv 10 oli myös valmistautunut suorittamaan hyökkäyksiä vihollisen maavoimia vastaan.

B. TAISTELUTAPAHTUMAT 30. 11.—2. 12.

Neuvostojoukkojen hyökkäys alkoi marraskuun 30. päivänä klo 6.50 voimakkaalla tykistötulella, joka ulottui Metsäpirtin—Valkjärven—Kivennavan—Raivolan tasalle saakka. Tuli kohdistui suojajoukkojen majoitus-, komento- ja huoltopaikkoihin tuottamatta kuitenkaan tappioita, koska joukot olivat yön aikana ennättäneet pääosin siirtyä taisteluasemiinsa. Hyökkäyksen voitiin todeta alkaneen kaikkien rajan yli johtavien teiden suunnissa. (Kuva 4).

Puoleen yöhön mennessä olivat suojajoukot kolmella suunnalla joutuneet luopumaan ensimmäisestä viivytyslinjasta. M-os:n alueella jätti Tapparin suunnalla ollut komppania asemansa saarroitusuhan takia, jolloin osaston komentajan oli vedettävä joukkonsa Umpilampi-linjalle. Nopea vetäytyminen avasi Metsäpirtin kirkonkylästä Raajun kautta R-ryhmän sivustaan johtavan tien hyökkääjälle. Ryhmän Raajuun lähettämä saumaosasto ei kuitenkaan tavannut alueella vihollista. Kellomäen pohjoispuolella murtautuivat venäläiset JP 1:n viivytyslinjan läpi ja pakottivat sen vetäytymään Terijoen—Puhtulan-linjalle. Vetäytyminen tapahtui pataljoonan viivytyssuunnitelman mukaisesti eikä sillä ollut vaikutusta U-ryhmän tai naapurin M-ryhmän kokonaistilanteeseen.

Vaarallisimmaksi alkoi tilanne jo ensimmäisenä taistelupäivänä muodostua Korpikylän—Vehmaisten alueella, jossa venäläisten 43.D

eteni metsäpolkuja pitkin L- ja M-ryhmien saumalle. 7) Alueella toiminut L-ryhmän rajakomppania ei pystynyt torjumaan hyökkääjää, joka Korpikylästä suuntautui kohti Siiranmäkeä ja uhkasi tällöin Kekrolassa taistellutta M-ryhmän ErP 4:n selustaa. Pataljoona irtautuikin asemistaan pian puolen päivän jälkeen ja vetäytyi Siiranmäen—Metsäkylän tasalle. Kun rajakomppania illalla vetäytyi suunnitelman mukaan viivytyslinjaan Pulkkiisiin, avautui hyökkääjälle jälleen tie Kauksamosta Vuottaan kautta ErP 4:n ja samalla koko M-ryhmän selustaan. Venäläiset keskeyttivät kuitenkin yön ajaksi etenemisensä.

R- ja L-ryhmien alueilla torjuttiin hyökkääjä ensimmäisessä viivytyslinjassa. M-ryhmän alueella taisteli JP 3:n eteentyönnetty jääkärikomppania Joutselässä, josta se vasta illalla vetäytyi viivytyslinjaan Lintulanjoelle.

KanAE:n ja II AKE:n huomio oli päivän aikana kiintynyt ensisijassa Kauksamon—Miettilän alueella syntyneeseen epäselvään tilanteeseen. Uhan nähtiin kuitenkin kohdistuvan lähinnä L-ryhmää vastaan, joka jo puolen päivän jälkeen sai luvan saarroituksen uhatessa vetäytyä Nirkolan—Rampalan-linjalle. KanAE:n käsityksen mukaan ErP 4 olisikin ollut vielä ennen puolta yötä Kekrolassa. 8) Epäselvän tilanteen takia oli 11.DE kuitenkin saanut jo aamulla käskyn valmistautua yhdellä pataljoonalla sekä kevyellä osastolla tukemaan aktiivisesti suojajoukkoja joko Kivennavan tai Valkjärven suunnissa. Toimeenpano käskettiin ennen puolta yötä, jolloin I/JR 32 ja KvOs 11 aloittivat siirtonsa, edellinen Valkeamatkaan ja jälkimmäinen Vuotjärven länsipuolelle. Maihinnousu-uhan takia rannikolla alistettiin 4.D:n kevyt osasto illalla U-ryhmälle.

Joulukuun 1. päivän taistelujen tuloksena syntyi Keski-Kannaksella M- ja L-ryhmien välille 10 km:n aukko samalla kun venäläisten onnistui Lipolan alueella tunkeutua viivytysaseman läpi.

L-ryhmä oli aamupäivän aikana torjunut tykistönsä tukemana useita voimakkaita hyökkäyksiä. Puolen päivän jälkeen oli JP 2:n kuitenkin pakko irtautua Lipolasta ja pataljoona vetäytyi Rampalassa viivytys-

7) Vrt. myös KUVA 6 s. 137.

8) Tilanneilmoitus n:o 500/III/15 30. 11. 39 klo 22.

linjan miehittäneen ErP 2:n läpi ryhmän reserviksi Pasurinkankaalle. ErP 5 irtautui vasta illalla Suontaka-joelta ja vetäytyi Nirkkolaan. M-ryhmän ErP 4:n osat taistelivat Siiranmäen alueella puoleen päivään saakka, jolloin ylivoimainen hyökkääjä pakotti ne irtautumaan. Pataljoona vetäytyi Ahijärvelle viivytyksasemaan, jonka se jo yöllä oli miehittänyt yhdellä komppaniallaan. Venäläisten 43.D:lle oli nyt Vuottaalta Pulkisten kautta Punnusjärven eteläpään johtava tie avoimena. Sen hyväksikäyttö olisi merkinnyt vakavaa uhkaa sekä L- että M-ryhmän joukoille. Vihollisen toiminta oli kuitenkin passiivista, ja lisäksi divisioonan päävoimat suuntautuivat lounaaseen Kivennavalle.

Uhka tältä suunnalta ei kuitenkaan enää vaikuttanut M-ryhmän JP 3:n toimintaan. Pataljoonan oli jo aamupäivällä luovuttava asemistaan Lintulanjoella yritettyään ilman tykistön tukea torjua hyökkääjä ja se vetäytyi iltaan mennessä viivytyksasemaan Ahijärven—Kotselänjärven välille. U-ryhmän alueella venäläisten onnistui murtaa JP 1:n pohjoinen siipi Terijoella, mikä pakotti pataljoonan vetäytymään Vammelojen yli. Kivennavan—Vammelsuun välillä saavuttivat venäläiset näin viivytyksaseman kahden vuorokauden taistelujen jälkeen.

Itä-Kannaksella jatkuivat R-ryhmän taistelut yhä viivytyksaseman etupuolella. Venäläisten hyökkäys kohdistui voimakkaimmin vahvennetun JP 4:n asemia vastaan Liippualla. Iltapäivällä oli täällä olleen rajakomppanian luovuttava asemistaan ja kun samaan aikaan ErP 6:n puolustus murtui Palkealassa, vedettiin ryhmän ensimmäisen portaan joukot iltaan mennessä Porkun—Orjansaaren tasalle.

Vuottaan—Punnusjärven suuntaan syntynyt uhka selvisi 11.DE:lle vasta illalla. Sitä ennen oli I/JR 32 ja KvOs 11 jo alistettu M-ryhmän komentajalle vastahyökkäystä varten Ahijärven suunnalla. Jalkaväkipataljoona käännytettiin nyt takaisin ja se miehitti yöllä Kyllästilän. Repeämä M- ja L-ryhmien saumalla pystyttiin näin paikkaamaan ennenkuin venäläiset ennättivät käyttää sitä hyväkseen. Samalla divisioona vahvensi armeijakunnan käskystä L-ryhmää lähettämällä JR 32:n esikunnan, III P:n ja kaksi patteristoa Valkjärvelle.

KanAE:ssa hahmoteltiin toisena taistelupäivänä vastahyökkäystä Kauksamon—Miettilän alueella tunkeutuneen vihollisen lyömiseksi. Ajatus oli lähtöisin II AK:n komentajasta, joka vaati 1.D:n käyttämistä

tähän tehtävään.⁹⁾ Divisioona ennättikin jo saada käskyn siirrosta Valkjärven luoteispuolelle. Illalla saatiin kuitenkin tiedustelutieto venäläiselle panssariprikaatille annetusta hyökkäyskäskystä Palkealan—Raudun suunnalla ja tällöin 1.D:n käytöstä luovuttiin R-ryhmän varsin edullisista torjuntamahdollisuuksista huolimatta.

Uhanalaisimpana tuntuu ylempi johto edelleen pitäneen Lipolan suuntaa, mikä johtunee siitä, että tilannekuva M-ryhmän alueelta oli yhä virheellinen¹⁰⁾. Kun U-ryhmälle alistettiin iltapäivällä PPP 5, oli toisen taistelupäivän iltaan mennessä suojajoukkoja vahvennettu vaajaalla rykmentillä, polkupyöräpataljoonalla, kahdella kevyellä osastolla ja kahdella patterilla. Lisäksi oli Inoon siirretty moottoroitu jaos maihinnousu-uhan takia.

Ilmatoiminnan kannalta muodostui toinen taistelupäivä suojajoukkovaiheen vilkkaimmaksi. Yhteistoimintalaivueet aloittivat tiedustelulentonsa ja selvittivät vihollisrivistöjen ylimalkaisen suuntautumisen. Hävittäjät joutuivat päivän aikana taisteluun venäläisten pommikoneiden kanssa ja ampuivat pääaseman alueella ja sen etupuolella alas kuusi viholliskonetta.

Kolmannen taistelupäivän, joulukuun 2. päivän, tapahtumat pakottivat suojajoukot luopumaan kaikkialla viivytyksasemasta. Osuutensa tähän oli Kannaksella tällöin levinneillä huhuilla, jotka vaikuttivat tilanteeseen Kannaksen itäosassa. Länsi-Kannaksella olisi ilman niitäkin M-ryhmän puolustuksen murtuminen Ahijärvellä johtanut pian samaan lopputulokseen.

Jo heti aamulla aloittivat venäläiset hyökkäyksen M-ryhmää vastaan Ahijärven pohjoispuolella ja tunkeutuivat ErP 4:n asemat pohjoisesta kiertäen sen selustaan. Ryhmän reservinä olleen KvOs 11:n vastahyökkäys ei tuottanut tulosta, joskin venäläisten eteneminen saatiin pysähtymään. Iltapäivällä oli 11.DE:n annettava ryhmälle lupa irtautua ja joukot vetäytyivät puoleen yöhön mennessä Suulajärven pohjoispään—Vuotjärven tasalle. Täällä M-ryhmälle alistettiin Vuotjärven pohjoispuolella ollut III/JR 31.

M-ryhmän vetäytyminen avasi nyt hyökkääjälle tien Punnusjärvelle

⁹⁾ Ohqvist s. 89—90.

¹⁰⁾ Tilanneilmoitus n:o 527/III/15 1. 12. klo 22.

myös Kivennavan suunnasta sekä tien U-ryhmän selustaan Suulajärven eteläpäitse. U-ryhmä olikin lähettänyt Liikolaan saumaosaston heti saatuaan tiedon Ahijärven asemien menettämisestä. Illan tapahtumien seurauksena oli kuitenkin koko ryhmän pian vetäydyttävä Suulajärven tasalle.

KanAE:aan saapuivat noin klo 18—18.30 sittemmin vääriksi osoittautuneet tiedot venäläisten tunkeutumisesta Jaarilaan ja Sormulaan sekä mairinnoususta Puumalassa toistakymmentä kilometriä U-ryhmän selustassa. Puolen tunnin kuluessa olivat sekä R-ryhmä että U-ryhmä saaneet käskyn luopua viivytyksasemastaan. Viimemainitun ryhmän oli vetäydyttävä Uudenkirkon pohjoispuolelle ja R-ryhmän pääosin Vuoksen yli pääasemaan.¹¹⁾

Molempien ryhmien tilanne oli käskyn saapuessa varsin edullinen. U-ryhmä oli Vammelsuussa suojajoukkovaiheen ainoassa menestyksellisessä vastahyökkäyksessä tuhonnut ErP 3:n asemaan murtautuneen parin komppanian vahvuisen vihollisen. R-ryhmän 3.Pr ei ollut joutunut vielä lainkaan taisteluun viivytyksasemassa, jonka etupuolella rajakomppanioilla vahvennettu ErP 6 oli menestyksellisesti torjunut Kaarnajoen patterin tukemana venäläisten voimakkaat hyökkäykset Porkun alueella.

Irtautuminen viivytyksasemasta tapahtui varsin nopeasti. Kun KanAE sai klo 22.30—22.40 varmuuden huhujen perättömyydestä ja yritti pysäyttää U- ja R-ryhmiä, olivat nämä jo aloittaneet irtautumisensa. Vammelsuun asemien takaisinvaltaamisesta oli luovuttava, mutta U-ryhmä sai käskyn pysähtyä Rieskjärven—Vammeljärven—Suulajärven tasalle. Kun otetaan huomioon tapahtumat M-ryhmän alueella olisikin U-ryhmän jättäminen eteen ollut ennenpitkää vaarallista. R-ryhmästä vedettiin pataljoona Kiviniemen sillanpääasemaan, kaksi pataljoonaa Pasurin suuntaan Nurmijärvelle ja muut joukot pääasemaan. Raudun alueen hyvin varustettu viivytyksasema luovutettiin hyökkääjälle laukaustakaan ampumatta.

Armeijan illalla antama tilanneilmoitus ei mainitse mitään L-ryh-

¹¹⁾ KanAE:n tarkoituksena oli irroittaa R-ryhmästä vain 3.Pr, mutta eräiden väärinkäsitysten takia ryhmälle tullut käsky koski kaikkia joukkoja. Jvkenr Tapola.

mästä, jolle aamulla oli alistettu JR 32 (—II P). Ryhmän joukoista joutui päivän aikana taisteluun vain I/JR 32, joka illalla oli pakotettu luopumaan Kyllästilästä ja vetäytymään Punnusjärven kaakkoispuolelle. Nirkkolan—Rampalan viivytykslinjan L-ryhmä jätti vasta seuraavana aamuna vetäytyen Valkjärvelle.

Laatokan rannikolla joutuivat Järisevänniemen ja Konevitsan patterit taisteluun noin 12 km:n etäisyydellä rannikolla havaitun seitsemän alusta käsittäneen osaston kanssa. Tappioita ei todettu kummallakaan puolella.

Paikallisista vastoinkäymisistä huolimatta oli suojajoukkojen viivytyks tapahtunut kolmannen taistelupäivän iltaan saakka pääpiirtein suunnitelmien mukaan. Venäläisten odotetuissa painopistesuunnissa, Raudussa ja Uudellakirkolla oli hyökkääjää viivytetty varsin tehokkaasti. R-ryhmän sitkeä torjunta erityisesti Liippualla ja Porkussa oli pakottanut 142.D:n siirtämään eteen uusia joukkoja. Etelä-Kannaksella oli 123.D:lla, 70.D:lla ja 24.D:lla ollut ilmeisiä vaikeuksia kapealla alueella kehittää hyökkäykseen kaikkia voimiaan. Lisäksi täällä, samoin kuin Lipolan ja Raudun alueillakin, vaikeuttivat suomalaisten laajat sulu-tukset etenemistä. Paremmin oli kehittynyt Lipolaan hyökkäneen 90.D:n ja varsinkin Vuottaalle ja sieltä edelleen Ahijärvelle edenneen 43.D:n taistelu. Viime mainitun yhtymän menestys oli ratkaisevasti vaikuttanut siihen, että M- ja L-ryhmät olivat joutuneet luopumaan viivytyksasemasta. Venäläisten ilmavoimia oli ajoittain esiintynyt runsaasti taistelualueen yllä, mutta ilmeisesti epäselvän tilannekuvan takia niiden toiminta oli vähäistä.

C. TAISTELUTAPAHTUMAT 3.—6. 12.

Suomalaisten nopea vetäytyminen yllätti venäläiset niin, että taistelut alkoivat uudelleen vasta joulukuun 3. päivän iltana ja silloinkin ainoastaan Itä-Kannaksella. Hyökkääjä joutui myös raivaamaan runsaasti sulutteita ja kunnostamaan teitä saadakseen tykistön ja huollon siirretyksi eteenpäin. Suojajoukkojen kokonaisvahvuus oli tällöin 21 150 miestä, 39 kenttätykkiä ja 30 kranaatinheitintä sekä 29 panssarintorjuntatykkiä. (Kuva 4 ja taulukko 2).

KANNAKSEN SUOJAJOUKKOJEN TAISTELUJAOTUS 3. 12. AAMULLA

122

Suojajoukkoryhmä	Jalkaväki	Tykistö	Pioneerit — Viesti	Huolto	Huom	Vahvuus
Raudun ryhmä ¹⁾	3.Pr (I—III P) JP 4, ErP 6, 6.RK, 7.RK, III/JR 30	Psto/3.Pr 1.ErPtri	27.PionK (16.PionK) 3.V-os	3.AVarJ, 3.LääkK, 3.KSOs, 3.KmK, ErEILääkO, 5.KmK	¹⁾ I ja II/3.Pr sekä kaikki aselajijoukot siirtyneet yöllä pää- asemaan	85+654+4099= 4838 m (pääaseman etupuolella)
Lipolan ryhmä	JP 2, ErP 2 ErP 5, 5.RK JR 32 (—II P)	Psto/4.Pr (—2) 5./Psto/1.Pr 5. ja 8./KTR 11	II/27.PionK			250+1110+4240= 5600 m
Muolaan ryhmä	JP 3, ErP 1, 3.RK, 4.RK KvOs 11 III/JR 31	2./Psto/1.Pr 2./Psto/4.Pr	1.ErPionJ			140+850+3510= 4500 m
Uudenkirjon ryhmä	RvPr (HRR, URR) JP 1, ErP 3 1.RK, 2.RK ErMootJ, PPP 5 [JR 13 (—II ja III P), KvOs 5]	RatsPtri 1./RsPsto 1	1.ErPionK V-eskad			220+1090+4900= 6210 m
Yhteensä 3. 12. aamulla pääaseman etupuolella						
695+3704+16749=21148						

Lähteet: kuten taistelujaoitus 30. 11.

JR 32 (—II P):n ja III/JR 31:n vahvuudet määritetty rykmentin vahvuuden perusteella.

Taulukko 2

Suomenlahden rannikolla oli 4.D ottanut rintamavastuun Halolanjärven saakka, jonka lounaispuolelle KvOs 4 oli vetäytynyt. U-ryhmästä oli Halolanjärven—Vammeljärven linjalla JP 1:n, ErP 3:n ja kahden rajakomppanian muodostama taisteluosasto raskaan patterin tukeksi. Toinen taisteluosasto, URR, HRR ja kevyt patteri, oli Vammelloella rautatien ja Suulajärven välillä ja PPP 5 oli takana ryhmän reservinä. M-ryhmästä oli Suulajärven—Vuotjärven kannaksella ErP 1, JP 3 ja yksi rajakomppania patterin tukemina sekä Vuotjärven—Kirkkojärven välillä III/JR 31 rintamasuunta itään. KvOs 11 oli sen edessä Jaarilan alueella. Reservinä oli vain yksi rajakomppania ErP 4:n siirtymä yön aikana pääaseman taakse.

Pienehköjä partiokahakoita lukuunottamatta ei näiden ryhmien alueella päivän aikana käyty taisteluja. Vihollisen todettiin etenevän Kivennavalta Suulajärven etelä- ja pohjoispään suuntiin. Koska U-ryhmä oli kymmenen kilometriä etelämpänä kuin M-ryhmä, miehitti 5.D:n taisteluosasto Vaala, johon kuuluivat JR 31 (—I ja II P) sekä KvOs 5, aamupäivällä sulkulinjan itään Muolaanjärven ja Suulajärven välillä.

L-ryhmän vastuualuetta laajennettiin puolen päivän aikaan niin, että ryhmän vasen raja siirtyi Vuokseen ja samalla ryhmälle alistettiin Nurmijärvelle vetäytyneet R-ryhmän osat, JP 4 ja III/3.Pr.¹²⁾ L-ryhmän päävoimat olivat Valkjärven alueella siten, että Valkjärven—Punnusjärven eteläpään tasalla oli I/JR 33:n, ErP 5:n osien ja rajakomppanian muodostama taisteluosasto ja Valkjärven koillispuolella JR 33 (—I ja II P). JP 2 oli ryhmän reservinä Pasurissa ja ErP 2 sekä ErP 5:n pääosat Punnusjärven itäpuolella. Puolustusta Valkjärven alueella oli nyt tukemassa kaksi tykistöryhmää, yhteensä viisi patteria. Taistelu-toiminta oli rajoittunut partiokahakoihin.

Iltapäivällä antoi L-ryhmän komentaja hänelle myönnetyn oikeuden perusteella käskyn ryhmän irtautumisesta illan kuluessa ja siirtymisestä pääasemaan. Koska vihollinen ei ollut lainkaan toiminut ryhmää vastaan, kielsi 11.DE kuitenkin irtautumisen. Tätä kieltä ei ennätetty enää ilmoittaa Nurmijärvelle, jossa JP 4 jätti asemansa ja marssi Orava-

¹²⁾ Vrt myös KUVA 5 s. 133.

niemeen. Myös III/3.Pr oli jo kokoontumassa, kun venäläisten tiedusteluosaston hyökkäys yllätti sen. Pataljoona joutui hajalle ja alkoi nopeasti vetäytyä Pasurin suuntaan. Tilanne olisi saattanut kehittyä erittäin uhkaavaksi L-ryhmän vahvoille päävoimille, jollei JP 2 olisi ollut takana reservinä.

Kiviniemen sillanpään miehitti taisteluosasto Blick, joka käsitti ErP 6:n, III/JR 30:n ja kaksi rajakomppaniaa. Taisteluosasto otettiin suoraan 8.D:n johtoon. Vihollisen hyökkäys sillanpääasemaa vastaan alkoi vasta joulukuun 5. päivänä.

Neljäs taistelupäivä oli eräänlainen "välipäivä", jolloin olisi ollut tilaisuus tarkistaa suojajoukkojen käyttösuunnitelmia tai vahventaa uhanalaisimpia suuntia. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan armeijan ja armeijakuntien esikunnissa suunniteltiin jo suojajoukkojen käyttöä pääaseman taisteluissa.

Joulukuun 4. päivänä päättyivät suojajoukkotaistelut Keski- ja Itä-Kannaksella Kiviniemen sillanpääasemaa lukuunottamatta. Tämän jälkeen jäi pääaseman etupuolelle alkuperäisistä suojajoukkoryhmistä vain U-ryhmä.

III/3.Pr:n tultua edellisenä iltana yllätetyksi Nurmijärvellä sai L-ryhmän komentaja luvan irrottaa ryhmän päävoimat Valkjärveltä. Käsky tästä annettiin puolen yön jälkeen samalla kun JP 2 sai tehtäväkseen suojata ryhmän vetäytymistiet Vaalimon tienhaaran tasalla. Huolimatta siitä, että venäläiset olivat yöllä aloittaneet hyökkäyksen Valkjärven länsipuolella, onnistui päävoimien irtautuminen aamulla hyvin. Ne marssivat pääasemaan puoleen päivään mennessä. Aluksi oli ollut tarkoitus pysäyttää III/JR 32 Raakolanjärven tasalle viivytyksen tahdittamiseksi JP 2:n kanssa, mutta siitä luovuttiin. Kun jääkäripataljoonan oikea sivusta nyt jäi avoimeksi, oli sen luovuttava Vaalimon tienhaarasta ja vetäydyttävä puolen päivän jälkeen pääasemaan. Venäläiset seurasivat vain hitaasti perässä.

M-ryhmän irtautuminen tapahtui vasta viidennen taistelupäivän iltana.¹³⁾ Ryhmän joukoista oli ainoastaan KvOs 11 joutunut taisteluun Tarpilassa ja väistynyt pääasemaan, kun ryhmän komentaja iltapäivällä antoi käskyn Vuotjärven asemien jättämisestä. 11.D:n komentaja hyväk-

¹³⁾ Vrt myös KUVA 8 s. 151.

syi käskyn jälkikäteen. Päätös perustui U-ryhmän suunnalta saatuun väärään tilannekuvaan, jonka mukaan venäläiset olisivat täällä vahvoihin panssarijoukoihin jo saavuttaneet Suulajärven pohjoispään tasan. Heikko vastahyökkäysyritys asemien palauttamiseksi ei onnistunut.

Suojajoukkotaistelut Raudun, Lipolan ja Kivennavan suunnilla olivat näin päättyneet kestätyään vain neljä ja puoli vuorokautta. Pasurin alueella ryhtyivät venäläiset jo illalla hyökkäämään pääasemaa vastaan. M-ryhmän yllättävä luopuminen Vuotjärven asemista olisi saattanut muodostua vaaralliseksi Länsi-Kannaksella toimineille joukoille, jollei 5.D:n sulkuosasto olisi ollut ryhmitettynä Suulajärven—Muolaanjärven kannakselle.

Tilanne U-ryhmän alueella ei kuitenkaan ollut kehittynyt niin nopeasti kuin Vuotjärvellä luultiin. Vaikka ryhmän joukot, eräiden väärinkäsitysten vuoksi, olivatkin aamupäivällä luopuneet asemistaan Suulajärven lounaispuolella, etenivät venäläiset hyvin hitaasti ja varovasti. Luovutettujen asemien takaisin valtaamista, irti olleista reservistä huolimatta, ei yritetty, vaan myös Vammeljärvellä olleet joukot irroitettiin. Iltaan mennessä oli U-ryhmä vetäytynyt Maisniemen—Peippolan tasalle. Kosketus viholliseen oli kaikkialla katkennut, ja niinpä vielä illalla todettiin, että venäläisiä ei ollut Vammelsuussa.

Suulajärven eteläpäässä havaittua vihollisrivistöä vastaan yrittivät ilmavoimat päivän aikana suorittaa rynnäkön laivueen voimin, mutta huono sää esti sen. Suomenlahden rannikolla joutui Saarenpään patteri puolen päivän jälkeen ensimmäisen kerran tulitoimintaan ja karkoitti linnaketta lähestyneet neljä raivaajaa.

Joulukuun 4. päivänä oli KanAE:ssa Imatralla neuvottelutilaisuus, jossa ylipäällikkö toi esiin tyytymättömyytensä suojajoukkojen nopeaan vetäytymiseen. Hän oli jo aikaisemminkin useaan otteeseen vaatinut suojajoukkojen vahventamista ja muun muassa Vammelsuun luovutettujen asemien takaisin valtaamista. Ristiriita joukkojen käytöstä pääaseman etupuolella ylipäällikön ja armeijan komentajan välillä oli voimakas. Viimeksi mainittu ilmoitti olevansa valmis eroamaan, jos hänen toimenpiteitään ei hyväksytä.¹⁴⁾ Koska taistelujen kriittisin vaihe oli

¹⁴⁾ Österman s. 209.

juuri alkamassa, on ilmeistä, että ylipäällikkö ei halunnut muutoksia ylimmässä johdossa ja hyväksyi lopulta sekä armeijan että armeijakuntien komentajien toiminnan.

Viidentenä taistelupäivänä oli päämajalla ja KanAE:lla varsin selvä kuva vihollisen voimista ja niiden suuntautumisesta.¹⁵⁾ Vastassa laskettiin olleen kuusi divisioonaa ja neljä panssariprikaatia. Niiden päähyökkäyssuunniksi todettiin Nurmijärvi—Pasuri ja Kivennapa—Liikola. Vastoin ennako-odotuksia olivat venäläiset toimineet varsin passiivisesti Uudenkirkon suunnalla.

U-ryhmän viimeiset taistelut joulukuun 5. päivänä eivät tapahtuneetkaan Uudenkirkon suunnalta vaan Suulajärven pohjoispuolitse hyökkäävää vihollista vastaan. Aamupäivällä murtautuivat venäläiset täällä Os Vaalan asemien läpi. HRR:n vastahyökkäys Maisniemen suunnalta ei onnistunut, vaan sen, URR:n ja paikalle lähetettyjen PPP 5:n osien oli vetäydyttävä Perkjärven tasalle. Venäläisten hyökkäyksen kohdistuessa voimakkaana Perkjärveltä Kaukjärven pohjoispäähän johtavan tien suuntaan oli ryhmän komentajan iltapäivällä annettava käsky Peippolassa olleille joukoilleen vetäytymisestä pääasemaan. Perkjärveltä oli irtauduttava illalla, ja puoleen yöhön mennessä olivat sekä U-ryhmä että edessä olleet 5.D:n joukot siirtyneet pääasemaan.

Perkjärven taistelujen aikana esiintyi KanAE:ssa vielä kerran ajatus vastahyökkäyksestä. Operatiivisen toimiston päällikkö esitti tällöin 4. ja 5.D:n osien käyttöä Suulajärven—Muolaanjärven välillä hyökkäävän vihollisen tuhoamiseksi, mihin olisi luonut edellytykset venäläisten passiivinen käyttäytyminen Uudenkirkon ja rannikon suunnalla. Esi-tystä ei kuitenkaan hyväksytty. IIAK:n aloitteesta suoritti kahden pataljoonan vahvuinen taisteluosasto joulukuun 6. päivänä vastahyökkäyksen Muolaanjärven kaakkoispuolitse, mutta se ei saavuttanut menestystä.

Pääaseman etupuolelle oli jäänyt nyt suojajoukkoja enää 4.D:n alueella sekä Kiviniemeen ja Umpilampi-linjalle. Kiviniemen sillanpääasema tyhjennettiin joulukuun 6. päivänä, jolloin siellä olleet joukot vetäytyivät aamuyöllä Vuoksen yli ja räjäyttivät sillat. Samana päivänä

¹⁵⁾ KanA:n tilanneilmoitus 630/III/15.

vetäytyivät myös Umpilampi-linjalla olleet joukot pääasemaan. Suomenlahden rannikolla ei ollut joulukuun 3. ja 6. päivien välillä taistelukosketusta. Vasta 7. päivänä hyökkäsivät venäläiset Uudenkirkon suunnasta Halolanjärven—Kaukjärven välillä olleita 4.D:n suojajoukkoja vastaan ja pakottivat ne iltaan mennessä vetäytymään pääasemaan. Rannikolla saavuttivat venäläiset pääaseman vasta joulukuun 11. päivän iltapäivällä.

Joulukuun 3. päivästä alkaen armeijan johto oli ryhtynyt varsin nopeassa tahdissa irrottamaan joukkoja edestä reserviksi pääaseman taisteluja varten. Sitkeää määrätietoista viivytystä ei enää ollut havaittavissa, ja väärinkäsitykset Nurmijärvellä ja Vuotjärvellä nopeuttivat tilanteen kehitystä. Panssariprikaatin tukema 142.D Raudun ja 90.D Lipolan suunnissa saavuttivat Vuoksen—Suvannon vesistölinjan varsin nopeasti. Kivennavan alueelle alkuvaiheessa sulloutuneet 43. ja 24.D suuntautuivat täältä pohjoiseen, ensin mainittu divisioona Vuotjärvelle ja jälkimmäinen Suulajärven itä- ja länsipuolitse Perkjärveä kohden. 70.D ja todennäköisesti sen takana siirtynyt 123.D tuntuivat pysähtyneen Vammelsuun—Raivolan tasalle usean päivän ajaksi. Venäläisten ilmatointa oli jäänyt vähäiseksi epäedullisten sääolosuhteiden takia.

C. TAISTELUJEN LOPPUTULOS

Taistelut suoja-alueella kestivät Itä-Kannaksella 4—7, Keski-Kannaksella 5 ja Länsi-Kannaksella 6—11 vuorokautta. Suuremmalla ajanvoiton saavuttamisella ei enää katsottu olleen merkitystä, koska päävoimien keskitys oli jo loppuun suoritettu. Vetäytymiseen voidaan todeta eri suunnilla vaikuttaneen erilaiset syyt.

Kivennavan suunnalla oli vihollisen toiminta vaikuttanut tilanteen nopeaan kehittymiseen sen hyökkäyksen painopisteen kohdistuessa heikointa suojajoukkoryhmää vastaan. Tämä oli puolestaan heijastunut Uudenkirkon suunnalle, jossa vahva U-ryhmä oli joutunut luopumaan sekä Vammelsuun että Vammeljärven asemista ensisijassa sivustauhan takia, olkoonkin, että muitakin syitä oli ollut olemassa. Voidaan ainakin olettaa, että venäläiset, tietäen U-ryhmän vahvuuden ja tuntien Terijoen—Vammelsuun kapeikon, olivatkin suunnanneet hyökkäyksensä painopisteen pohjoisesta kiertäen U-ryhmän sivustaan ja selustaan.

Raudun ja Valkjärven suunnilla olivat venäläiset loppujen lopuksi varsin vähän pystyneet vaikuttamaan suojajoukkojen vetäytymiseen. Se oli tapahtunut pääasiassa väärin tietoihin ja epäselvään tilannekuvaan perustuneista päätöksistä sekä halusta säästää joukkoja pääaseman taisteluja varten. Ilmeistä on, että täällä samoin kuin Kannaksen länsiosassakin vaikutti suuresti sodan alkuvaiheelle yleisesti luonteenomainen saarrostuspelko, jota Raudun suunnalla takana oleva vesistö, Vuoksi, vielä lisäsi.

Venäläisten voimista, niiden suuntautumisesta ja jopa yhtymien numeroistakin oli suomalaisilla varsin selvä kuva jo viidentenä taistelupäivänä. Nämä tiedot saatiin ensi sijassa etulinjan joukoilta ¹⁶⁾, joten tässä suhteessa voidaan suojajoukkojen katsoa suorittaneen tehtävänsä.

Hyökkääjän tappioista on vaikeata esittää edes arvioita, sillä suojajoukkojen ilmoitukset tuntuvat kovasti liioitelluilta. Niinpä esimerkiksi KanAE:n ilmoitus, että joulukuun 5 päivän iltaan mennessä olisi tuhottu 80 panssarivaunua ¹⁷⁾, tuskin pitänee paikkaansa käytyjen taistelujen ja joukkojen panssarintorjunta-aseistuksen valossa. Lisäksi on hyökkääjän suomalaisten runsaista sulutuksista kärsimiä tappioita mahdotonta laskea. Aivan täsmällisiä lukuja ei myöskään suojajoukkojemme tappioista voida laskea koska eräiden joukkojen osalta tiedot ovat puutteellisia. Seuraava laskelma lienee kuitenkin hyvin lähellä totuutta ¹⁸⁾.

	Kokonaistappiot				
	Ups	Au	M	Yht	%
Metsäpirtin Osasto	1	3	6	10	2,2
Raudun ryhmä	4	26	66	96 ^{a)}	1,2
Lipolan ryhmä	12	20	66	98	1,7
Muolaan ryhmä	2	17	86	105 ^{b)}	2,0
Uudenkirkon ryhmä	8	19	61	88	1,0
	27	85	285	397	1,4

a) Ei sisälly III/JR 30:n tappiot.

b) Sisältyy 6.12. suoritetun hyökkäyksen tappiot (ErP 4 ja III/JR 31).

¹⁶⁾ Kenrl Öhqvist

¹⁷⁾ KanAE:n tilanneilmoitus n:o 655/III/15 5.12. klo 22.

¹⁸⁾ Talvisodan tappioutilastot

Keskimääräiset tappiot, 1,4 %, olivat varsin pienet. Kaatuneita oli 133 miestä eli kolmannes kokonaistappioista. Joukkoyksiköistä kärsivät suurimmat tappiot Porkun alueella taistelleet ErP 6 ja kaksi rajakomppaniaa (5 %) ja pienimmät ErP 1 (ei tappioita) sekä 3.Pr (8 miestä). Kadonneiden suurehkoon lukumäärään (79 miestä) vaikuttivat ErP 4:stä jo taistelujen alkuvaiheessa loikanneet parikymmentä miestä.

III SUOJAJOUKKOTAISTELUJEN TARKASTELU

Siirryttäessä yksityiskohtaisemmin tarkastelemaan operaatiota kiinnitetään erityistä huomiota niihin tilanteisiin, joissa hyökkääjä ratkaisevimmin vaikutti suojajoukkojen suunnitelmiin. Tällaisia tilanteita voidaan todeta syntyneen

- M- ja L-ryhmien saumalla Korpikylän—Vuottaan alueella,
- L-ryhmän alueella Nurmijärven—Pasurin suunnalla sekä
- M- ja U-ryhmien alueella Suulajärven pohjoispuolella.

Tarkastelu kohdistetaan sekä alueen että joukkojen käyttöön operaatiota suunniteltaessa ja sen aikana. Kolmantena tarkastelukohteena on johtosuhteiden järjestely, jonka merkitys useissa tilanteissa tulee korostetusti esille.

A. TAISTELUJEN KEHITTYYMISEEN VAIKUTTANEITA TEKIJÖITÄ

Tapahtumien ymmärtämiseksi on tarpeellista aluksi koota yhteen tekijöitä, joilla on ollut vaikutusta operaatioon kokonaisuutena. Tälläin on nähty vihollisen toiminta ja voimasuhteet, alueella olleet linnoitteet ja sulutteet sekä sääolosuhteet. Monia oleellisia mutta paikallisia tai hetkellisiä vaikuttimia tarkastellaan myöhemmissä yhteyksissä.

Venäläisten hyökkäyksen painopiste oli odotusten mukaan Länsi-Kannaksella, jossa Korpikylän ja Kuokkalan välillä ylitti rajan ensimmäisessä portaassa kolme divisioonaa ja kaksi panssariprikaatia ainakin kahden divisioonan ollessa valmiina syvyydessä. Tälle noin 30 km:n

levyiselle alueelle oli siis keskitetty 2/3 kaikista hyökkäysvoimista. Kuitenkin vain yksi yhtymä eteni tien Terijoki—Uusikirkko suuntaan, sekin rajoitetuin tavoittein. Kivennavalle ja sieltä edelleen Suulajärvelle ja Muolaanjärvelle suuntautui kaksi yhtymää, ja tässä suunnassa onkin katsottava olleen venäläisten painopisteen, sillä Lipolaa ja Rautua vastaankin hyökkäsi vain divisioonan voimat. Suunta oli kuitenkin liian ahdas käytetyille joukoille, sillä ne joutuivat viipymään kokonaisen vuorokauden Kivennavalla uudelleen ryhmittelyjen takia.

Vaikka Kivennapaa oli pidetty eräänä todennäköisimpänä hyökkäys-suuntana, eivät suomalaiset olleet osanneet odottaa siellä esiintyvän näin vahvoja voimia. Vielä suurempi yllätys oli venäläisten runsas eteneminen maastoitse. Sitä tapahtui pienemmissä puitteissa kaikkialla, mutta kokonaisen yhtymän (43.D) hyökkäys Korpikylän—Vuottaan suunnassa tuli täysin odottamatta. Venäläisten etenemisnopeus jäi kuitenkin täällä maastovaikeuksien ja muualla viivytyksensä etupuolella suomalaisten sulutusten sekä paikallisten torjuntavoittojen takia pieneksi. Keskimäärin se oli suojajoukkovaiheen aikana Itä-Kannaksella 5—6 ja Länsi-Kannaksella 8—9 km/vrk. Mistään salamasodasta ei ollut kyse, vaan viivyttäjälle jäi runsaasti aikaa vastatoimenpiteitä varten.

Voimasuhteiden vertailu osoittaa suojajoukoilla olleen vastassaan 4—5 kertainen elävän voiman ja 13—14 kertainen tykistölinen ylivoima. Jokaista panssarintorjuntatykkiä vastassa oli 25—30 panssarivaunua. Painopistesuunnassa voimasuhteet olivat luonnollisesti paljon epäedullisemmat, sillä M-ryhmää vastaan voidaan laskea kohdistuneen jopa 7—8 kertainen ylivoima. Suojajoukkojen viivytystehtävä huomioon ottaen ei voimasuhteita kokonaisuutena voida kuitenkaan pitää murskaavina. 1) Niitä tasoitti taistelujen aikana lisäksi suomalaisten parempi maastoliikkuvuus, jalkaväen suurempi tulivoima sekä linnoitteet ja sulutteet, jotka suuresti rajoittivat venäläisten joukkojen liikkeitä.

Linnoitus- ja estetöitä oli suoja-alueella suoritettu runsaimmin Raudun suunnalla, jossa Raajun—Raudun kk:n—Orjasaaren linjalla oli 27 katettua tai avointa konekivääriasemaa eli keskimäärin 1,5 asemaa rin-

1) Vertailun vuoksi todettakoon, että helmikuussa venäläisillä oli Kannaksella suunnilleen yhtä suuri ylivoima

tamakilometriä kohden. Linnoitteet oli suojattu lähes yhtenäisellä panssarin- ja piikkilankaesteellä samoin kuin taempana Riiskan—Mäk-räjärven tasalla olleet asematkin. Lipolan kylän alueella oli kolme perät-täistä panssarinestelinjaa. Vammelsuun—Kuuterselän linjalla oli vain yksi konekivääriasema rintamakilometrillä. Täällä oli estetöillä kui-tenkin enemmän syvyyttä, sillä myös Vammeljärven—Vammeljoen tasalla oli lähes yhtenäinen panssarin- ja piikkilankaeste. Heikoimmoin oli varustettu Kivennavan suunta, jossa erillisten teiden suuntiin raken-nettujen asemien ja esteiden lisäksi vain Ahijärven tasalla oli yhtenäi-nen estelinja. Esteitä täydennettiin taistelujen alettua runsailla hävi-tyksillä ja ansoituksilla.

Viivytysasemaa ja sen etupuolella olleita linjoja voidaan pitää hyvin linnoitettuna ja sulutettuina, sillä rauhan aikana tehtyjen töiden lisäksi oli suojajoukoilla melkein kaksi kuukautta aikaa niiden parantamiseen. Kiviesteet osoittautuivatkin varsin tehokkaiksi venäläisten panssari-kalustoa vastaan. Töiden painopiste oli kuitenkin etupainoinen, sillä viivytysaseman ja pääaseman välillä, Vammeljärven asemaa lukuun-ottamatta, oli vain tärkeimpien teiden suuntia suljettu linnoitteilla ja esteillä. Muun muassa Vuotjärven-linja ja Valkjärven länsipuoli olivat kokonaan varustamatta. Mitä lähemmäksi pääasemaa taistelut tulivat, sitä vähemmän suojajoukoilla oli mahdollisuutta tukeutua linnoitettui-hin asemiin.

Sää Kannaksella oli ensimmäisenä taistelupäivänä pilvinen ja pakka-nen vaihteli 1—3°. Ohut lumikerros ja räntäsade tekivät tiet iljanteisiksi ja vaikeuttivat moottoroitujen ja polkupyörillä liikkuvien joukkojen siirtoja. Matala pilvikorkeus ja sumu estivät kaiken lentotoiminnan. Sää pysyi suurin piirtein samanlaisena koko taisteluvaiheen ajan. Vain joulukuun 1. päivänä taivas kirkastui niin, että ilmavoimien laajempi taistelu- ja tiedustelutoiminta oli mahdollista. Sen jälkeen alkoivat jäl-leen lumi- ja räntäsateet. Lumikerroksen paksuus itsenäisyyspäivänä oli 4—6 cm. Viimeisinä taistelupäivinä kantoi jo pienten järvien jää jalkamiehen. Epäedullisten sääolosuhteiden takia jäi neuvostoilmavoi-mien vaikutus vähäiseksi. Kun otetaan huomioon venäläisten ilmayli-voima sekä joukkojen runsas moottorointi on sääolosuhteiden katsottava suosineen viivyttäjää.

B. ALUEEN KÄYTTÖ

Vastuualueet

Pääaseman ja valtakunnan rajan välillä oli suoja-alueen syvyys Kannaksen itäosassa noin 35 km ja länsiosassa lähes kaksinkertainen eli noin 65—70 km. Kenttäarmeijan joukkojen pääaseman etupuolelle muutaman kilometrin päähän miehittämä vastaanottolinja ei sitä sanottavasti mataloittanut. Alueen leveys käsketyin viivytysaseman tasalla oli 80 km, mutta sotatoimien kannalta on tähän lisättävä vielä Suomenlahden rantaviiva, jolloin suojajoukkojen vastuualueen leveys kasvaa noin 120 km:iin.

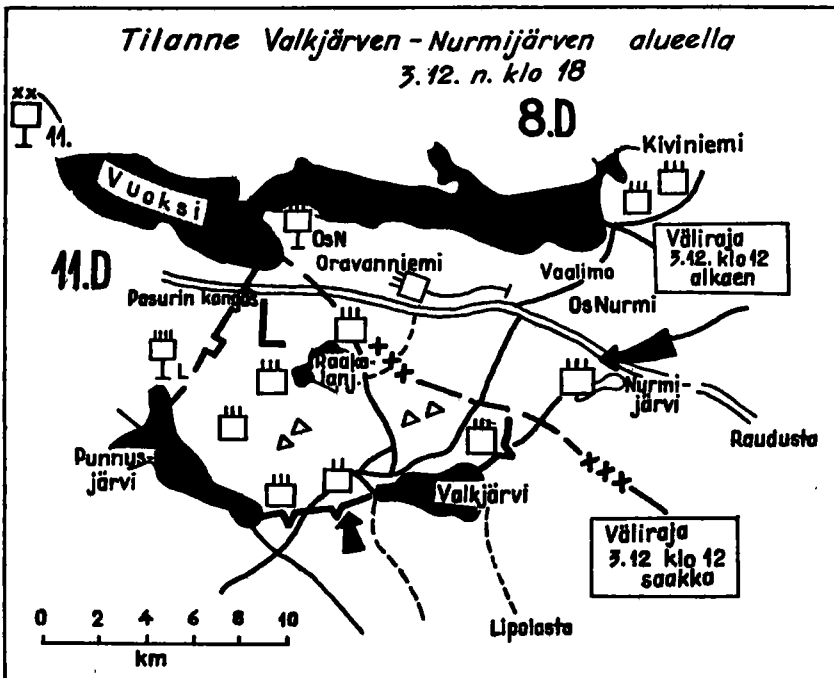
Vastuualuejako perustui VK 1-suunnitelmaan, eikä siinä tapahtunut muutoksia ennen taistelujen alkamista. Suojajoukkoryhmien vastuualueita kuvastavat seuraavat keskimääräiset mitat:

	Leveys km			Syvyys km		Huom
	1. viiv. linja	viiv. asema	taka-raja	viiv. as:n edessä	viiv. as. pääas.	
Metsäpirtin						
Osasto	14	(5)	(5)	8	—	—
Raudun ryhmä	23	23	25 ^{b)}	10	15	Raasuli—Mäkrä—Kiviniemi
Lipolan ryhmä	14	14	9	—	22	Lipola—Pasuri
Muolaan ryhmä	23	23	13	16	20	Jäppilä—Uupunut—Parkkila
Uudenkirkon ryhmä	9	17 ^{b)}	18	18	45	Kuokkala—Vammel-suu—Summa

a) Suvantola—Oravaniemi

b) Lisäksi noin 30 km rantaviiva

Vastuualueet oli pyritty määrittämään maastollisina kokonaisuuksina vihollisen odotettujen hyökkäyssuuntien mukaan. Vuolaanjärven—Suulajärven—Kaukjärven ja Punnusjärven—Mutaojan linjat muodostivat tällöin luonnolliset välirajat U-, M- ja L-ryhmien välillä. U-ryhmä sai kuitenkin näin vastuulleen vain yhden ja M-ryhmä leveämmällä vastuualueella kaksi rajan yli tulevaa tietä. L- ja R-ryhmien välille oli vaikeampi löytää luonnollista rajaa varsinkin kun sekä Lipolan että Raudun suunnista hyökkävään vihollisen lopullisena tavoitteena voitiin odottaa olevan Pasurin alueen. (Kuva 5). Välirajan vetäminen Vuoksesta Yläntelän itäpuolelle merkitsi sitä, että R-ryhmän selustayhteydet kulkivat vesistön yli. Hyökkääjän toimiessa aktiivisesti olisi tämän varsin suuren ryhmän evakuointi Vuoksen yli tuottanut varmasti vaikeuksia. Nyt siinä onnistuttiin, mutta Nurmijärven alueen siirtämi-

KUVA 5

nen tässä yhteydessä L-ryhmän vastuulle, johon ryhmän esikunta ei ollut valmistautunut²⁾, aiheutti vakavan kriisin, joka johti Valkjärven menetykseen. Toinen välirajan tarkistus tapahtui rannikolla, jossa U-ryhmän aluetta kavennettiin viivytyksasemasta luopumisen jälkeen 4.D:n ottaessa vastuun noin 10 km leveällä alueella. Valmisteltuna ja ilman vihollisen painostusta se tapahtui vaikeuksitta.

Suojajoukkoryhmät jakoivat alueensa välirajoilla määritettyihin pataljoonien vastuualueisiin, joiden leveydet vaihtelivat 6—9 km:iin, viivytyksaseman painopistesuunnissa kuitenkin vain 2—4 km:iin. Vastuualueiden takarajoja ei pataljoonille käsketty, mutta käytännössä alueiden syvyydet riippuivat joukkojen lukumääristä ja vihollisen toiminoista. Yleensä ne käsittivät 1—2 viivytyksasaa välialueineen eli 3—14 km:n syvyyden.

Pääpiirtein osoitettiin vastuualuejako hyväksi, vaikka se olikin rakennettu täysin toisenlaista kenttäarmeijan toimintasuunnitelmaa varten. Poikkeuksen muodosti L- ja R-ryhmien väliraja, jolla vaikeuksia lisäsi vielä se, että raja oli samalla armeijakuntien väliraja. Nurmijärven tapahtumat antavatkin aiheen johtopäätökseen, että aluejako tulisi määrittää ensi sijassa vihollisen tavoitteiden eikä hyökkäyssuuntien perusteella ja että improvisoituja muutoksia jaossa tulisi nimenomaan viivytyksaistelussa välttää. Aluejakoon oleellisesti liittyviin johtosuhdejärjestelyihin palataan myöhemmin.

Viiivyttyksen rakenne

Suojajoukkojen viivytyks rakentui armeijan käskemästä pidettävästä tasasta, joka tässä yhteydessä on nimetty viivytyksasemaksi, sekä useista armeijakuntien tai ryhmien määrittämistä viivytykslinjoista. Viivytyks-tasat määräytyivät ensi sijassa rauhan aikana suoritettujen linnoitus- ja estetöiden ja alueen takaosassa vesistökaapeikkojen perusteella.

Viivytyksasema oli käsketty varsin eteen, sillä sen etäisyys pääasemasta oli Kannaksen itä- ja keskiosassa noin 20 km ja länsiosassa jopa 45 km. Sen sijainti sekä aseman siirtäminen U-ryhmän alueella loka-

²⁾ Kenrl Öhqvist

kuun lopulla Vammeljärven tasalta kymmenkunta kilometriä edemmäksi Vammelsuun—Kuuterselän linjalle osoittaa pyrkimystä sitkeään viivytystaisteluun. Tämä on kuitenkin ristiriidassa armeijan toimintaohjeen kanssa, jonka mukaan suojajoukkojen tuli suorittaa tehtävänsä pääasemaan nojautuen ja niitä tuli tukea pääasemasta. Reservien puuttuessa oli nyt pääaseman joukoilla 1/2—1 vuorokauden marssi, jos niitä aiottiin käyttää viivytysaseman vahventamiseen. Suoja-alueelle taistelujen aikana suunnatut lisävoimat eivät ennättäneetkään viivytysasemaan asti. Lisäksi on huomattava, että poikittaisliikenteelle tärkeä Raudun—Lipolan—Kivennavan—Raivolan tie, jota venäläiset käyttivät hyväkseen muun muassa siirtäessään joukkoja Vuottaalta ja todennäköisesti myös Raivolasta Kivennavalle, jäi viivytysaseman etupuolelle. Jos sen hallussapitoa ei katsottu tärkeäksi olisi armeijan taisteluidean perusteella lähempänä pääasemaa sijainnut viivytysasema ollut edullisempi. Suoritetut linnoitustyöt sitoivat kuitenkin tässä suhteessa päätöksen tekijöitä.

Viivytyslinjojen lukumäärä eri ryhmien alueilla vaihteli 4—6 ja niiden etäisyys toisistaan oli Kannaksen itä- ja keskiosassa 6—7 km ja U-ryhmän alueella keskimäärin 10—12 km. U- ja M-ryhmä olivat käkeneet lisäksi muutamia erillisiä pataljoonan viivytyslinjoja viivytysaseman etupuolelle. Sulkulinjoja oli valmistettu muun muassa Raudun kirkonkylän ja Muolaanjärven—Suulajärven linjalle. Pääaseman joukkojen vastaanottolinja oli 2—4 km päässä asemista tärkeimpien teiden suunnissa.

Viivytys tapahtui suunniteltuihin linjoihin tukeutuen joskin useat niistä luovutettiin taistelutta. Suojajoukot ennättivät poikkeuksetta ryhmittä seuraavaan asemaan ja suorittaa valmistelunsa ennen hyökkäyksen alkamista. Tähän vaikutti tietenkin myös venäläisten passiivisuus sekä alkuvaiheessa runsaat sulutteen. Tilanteen kehityksen takia tarvittiin uusia valmistelemattomia viivytystasoja vain Nurmijärven ja Valkjärven suunnilla joulukuun 3. päivän tapahtumiin liittyen ja niistäkin muodostui loppujen lopuksi vain vastaanottolinjoja. Viivytysaseman merkitys ymmärrettiin suojajoukkoryhmissä kuten sitkeä torjuntataistelu Lipolassa sekä vastahyökkäykset Vammelsuussa ja Ahijärvellä menetetyt aseman takaisin valtaamiseksi osoittivat. Ylempien johto-

portaitten toimenpiteissä ei kuitenkaan aseman merkitys eronnut viivytyslinjoista, vaikka ylipäällikkö oli erityisesti vaatinut päättäväistä taistelua siinä.³⁾

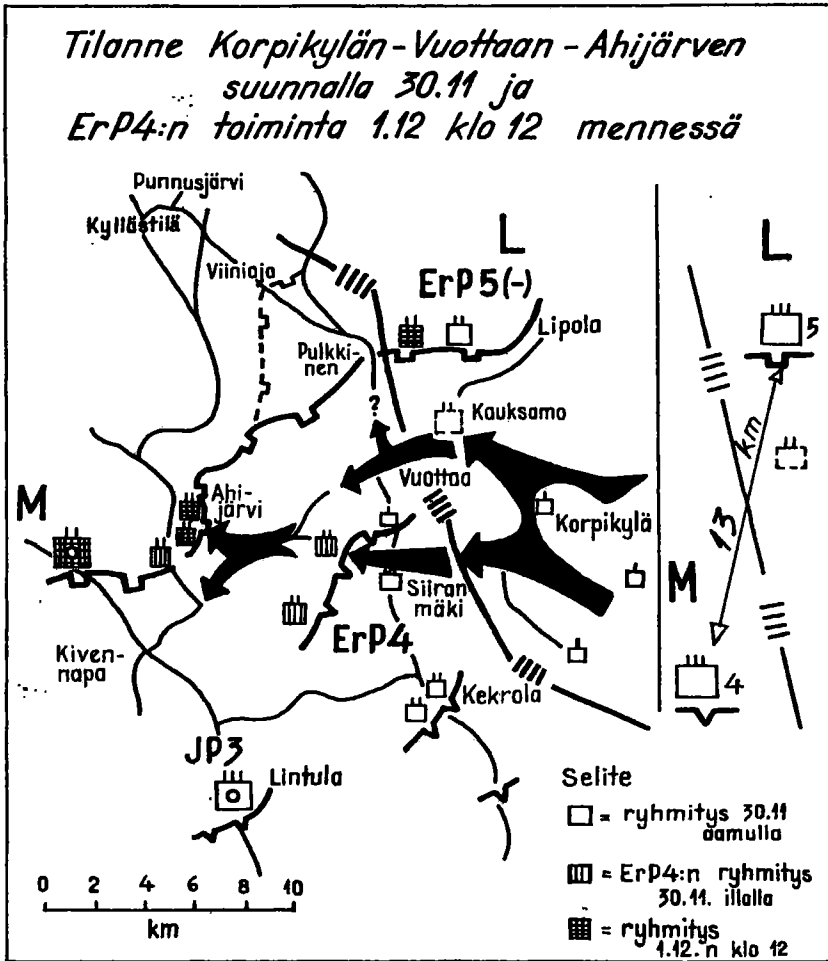
Tilanteen kehitys, osittain ryhmien huonosta yhteistoiminnastakin johtuen, vaati uusien sulkulinjojen muodostamista taistelujen aikana Punnusjärven ja Yksjärven eteläpuolella ja ryhmien puitteissa esimerkiksi U-ryhmän alueella Kanneljärvelle sekä lähes kaikkien ennalta valmisteltujen sulkuasemien miehittämistä. Ilmeistä onkin, että viivytystaistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota juuri sulkuasemiin, niin ettei joukon luopuminen tietystä viivytystasasta automaattisesti johtaisi myös naapurien vetäytymiseen. Samasta syystä on korostettava myös ylemmän johdon mahdollisuuksia tukea taistelua viivytysasemassa operaation kokonaiskehityksen tahdittamiseksi.

Sivustat ja saumat

Sulkuasemien tarpeellisuuden liittyivät läheisesti puutteelliset saumajärjestelyt, jotka muodostuivat kohtalokkaaksi koko suojajoukko-taisteluvaihetta ajatellen. Tällöin on huomio kiinnitettävä ensisijassa tapahtumiin Korpikylän—Vuottaan alueella. Alkuryhmityksessä jäi M-ryhmän vasemman siiven (ErP 4) ja L-ryhmän oikean siiven (ErP 5) välille 13 km:n aukko syvyyssuunnassa. (Kuva 6). Tässä aukossa oli tosin M-ryhmän rajakomppania, mutta se oli pääosin hajallaan etuvar-tioiden rajan pinnassa. Se, että kummankaan ryhmän komentaja enem-pää kuin ylemmätkään johtoportaat eivät kiinnittäneet asiaan ennakolta huomiota, johtui siitä, että venäläisten ei odotettu hyökkäävän tämän tiettömän korpialueen kautta.⁴⁾ Muutenkin Vuottaan suunta, josta edennyt venäläisten 43.D ratkaisevasti vaikutti tapahtumien nopeaan kehittymiseen, oli jäänyt vähälle huomiolle. Niinpä viivytysaseman mää-rittelyssä Vuottaan pohjoispuolella esiintyy eri käskyissä kirjavuutta — viivytysasemat eivät ryhmien saumoilla liittyneet toisiinsa. Lisäksi

³⁾ Ev Nihtilä

⁴⁾ Kenri Öhqvist

KUVA 6

joukkojen käyttö — johon myöhemmin palataan — osoittaa M-ryhmän jättäneen vastualueensa itäosan täysin toisarvoiseen asemaan. Näin M- ja L-ryhmien välillä säilyi koko ajan toistakymmentä kilometriä

leveä tyhjä tila, jota ylempi johtoporras yritti "paikata" lisävoimilla. Tämän aukon kautta olisi venäläisten tunkeutuminen M-ryhmän sivustaan Jaarilaan ja Sormulaan ollut mahdollista — mikä oli omiaan tekemään kyseisen huhun uskottavaksi eri johtoportaisissa.

Myös muualla oli yhteistoiminnassa saumoilla puutteellisuuksia, vaikka ryhmillä oli ollut runsaasti valmisteluaikaa. Niinpä Yläntelän alueella ryhtyivät L- ja R-ryhmien joukot vasta ensimmäisenä taistelupäivänä ottamaan yhteyttä toisiinsa. Kun kyseessä oli samalla armeijakuntien väliraja, aiheutti tämä tiedusteluja aina niiden esikuntia myöten. Yhteyspartioita oli välirajojen yli johtavien teiden suuntiin kyllä käsketty, mutta niiden toiminta ei ilmeisesti ollut riittävän tehokasta.

Taistelujen aikana muodostuikin ryhmien esikunnille sivustojen ja saumojen suojaaminen varsin tärkeäksi tehtäväksi, kuten uusien sulkusiemien muodostaminen osoitti. Sekä U- että R-ryhmät joutuivat irrottamaan saumaosastot, edellinen Liikolan ja jälkimmäinen Raajun alueelle. Lisävoimien tehtävät liittyivät muuallakin kuin Vuottaan suunnalla juuri saumojen suojaamiseen kuten esimerkiksi Osasto Vaalan käyttö Muolaanjärven—Suulajärven kannaksella. Ryhmien puitteissa toiminta oli kiinteämpää, ja kun venäläiset eivät yleensä saaneet niiden aseisiin syviä murtoja, ei tarvetta pataljoonien sivustojen suojaamiseen ilmennyt. Poikkeuksen muodostaa kuitenkin M-ryhmän taistelu Ahijärvellä, jossa venäläiset kiersivät ryhmän vahvasti miehittämät järvikannakset huonosti varmistetun itäisen sivustan kautta. Taistelujen aikana oli kuitenkin havaittavissa kaikkialla pyrkimystä parempaan yhteistoimintaa naapurien kanssa sekä ryhmien että etulinjan pataljoonien kesken, vaikka viestikaluston puutteellisuus sitä usein vaikeuttikin.

Maihinnousu-uhka suojajoukkojen sivustaan Suomenlahden rannikolla aiheutti huhun, joka suuresti lisäsi tilanteen sekavuutta, vaikka sillä ei ollutkaan suoranaista vaikutusta tapahtumien kulkuun.⁵⁾ Kaikkiaan voidaan tälläisiä huhuja laskea suojajoukkovaiheen aikana olleen 4—5 kerta liikkeellä. Niiden syntyminen on kyllä ymmärrettävää, sillä U-ryhmän rannikolla olleilla joukoilla, aluksi komppanialla myöhemmin pataljoonalla (KvOs 4) ei olisi ollut suuriakaan mahdollisuuksia

⁵⁾ Kenri Öhqvist

torjuntaan. Toisaalta kuitenkin ajatuksen, että venäläiset suorittaisivat maihinnousun pääaseman etupuolelle, suomalaisten päävoimien ja suo-
 jajoukkojen väliin, olisi pitänyt tuntua varsin epätodennäköiseltä.

C. JOUKKOJEN KÄYTTÖ

Tehtävät

Suojajoukkojen tehtäviin vaikuttivat ne ristiriidat, jotka eri johtoportaisissa vallitsivat niiden käyttöperiaatteista jo ennen sotatoimia, mutta myös niiden aikana. Tällöin

- päämaja olisi halunnut vahventaa suojajoukkoja kenttäarmeijan osilla sitkeän viivytystaistelun käymiseksi suoja-alueen koko syvyydessä,
- KanAE halusi irroittaa suojajoukkojen taistelukykyisimmät osat, jalkaväkikiprikaatit, armeijan reserviksi pääaseman puolustustais-
 telua varten ja
- armeijakuntien esikunnat eivät pitäneet kenttäarmeijan osia sopivana liikuntasotaa suoja-alueella, mutta II AKE olisi halunnut käyttää 1.D:aa aktiiviseen toimintaan pääaseman edessä.

Vuosien 1933—34 suunnitelmissa suojajoukoilla oli ollut selväpiirteinen viivytystehtävä, johon sisältyi sekä konkreettinen tavoite taisteluille — kenttäarmeijan keskitysten suojaaminen — että tietty ajanvoitto, joka taisteluilla oli saavutettava — 10—14 vuorokautta. Lokakuun lopulla 1939 armeijan antamasta toimintaohjeesta ei enää löydy näin selvää tehtävää. Taistelun päämäärästä ei nyt puhuta mitään eikä myöskään tarvittavaa ajanvoittoa muuttuneessa tilanteessa määritetä tässä eikä muissakaan käskyissä. Ainoaksi viivytystä säännösteleväksi ja tahdittavaksi määräykseksi jää nyt kielto luopua tietystä tasasta — viivytyssasemasta — ilman ylemmän johdon lupaa. Suojajoukkojen nimeäminen "taisteluetuvartioiksi taistelutehtävällä" osoittaa KanA:n johdon käsittäneen niiden toiminnan taktilliseksi, vaikka päämaja useaan otteeseen oli vaatinut suojajoukkojen verrattain itsenäistä, operatiivista

käyttöä.⁶⁾ Ohjeen kehoitus toisaalta aktiiviseen viivytystaisteluun ja tarjoutuvien tilaisuuksien hyväksikäyttöön sekä toisaalta varoitus epäedullisten ratkaisujen väistämiseen oli ehkä omiaan sekoittamaan alempien johtoportaitten suunnittelutyötä. Ei voi välttyä käsitykseltä, että ohjeesta heijastuu päämajan ja armeijan esikunnan välinen ristiriita suojajoukkojen käytöstä.⁷⁾

Suojajoukkoryhmien tehtävät oli käsketty ja suunniteltu VK 1:n mukaan, mutta niiden toiminta tapahtui VK 2:n perusteella. Siirtyminen puolustusvaihtoehtoon merkitsi ensinnäkin viivytysalueen syvyyden kasvua Keski- ja Itä-Kannakselle ja toiseksi kenttäarmeijan päävoimien siirtymistä Länsi-Kannakselle. Tästä johtuen ei L- ja R-ryhmien toiminta kokonaisuuden kannalta enää ollut yhtä tärkeitä kuin ennen. Vahvan R-ryhmän tehtävänähän oli ollut nimenomaan päävoimien hyökkäysryhmituksen suojaaminen. Niiden, enempää kuin muidenkaan ryhmien, tehtäviin eivät muutokset kuitenkaan vaikuttaneet, sillä viivytysasemaa tarkistettiin vain paikallisesti muutamia kilometrejä. Esimerkiksi aralla Lipolan suunnalla sitä siirrettiin ainoastaan 2—4 km taaksepäin, muualla ei sitäkään. Luopuminen suojajoukkoreservin 1.D:n käytöstä ja sen siirtäminen pääaseman taakse vai muutamia päiviä ennen sodan alkamista ei myöskään muuttanut ryhmien tehtäviä. Tätä olisi kyllä odottanut, sillä L- ja M-ryhmien toimintasuunnitelmat tuntuivat rakentuneen Valkjärvelle sijoitettujen päävoimien tai ainakin suojajoukkoreservin varaan ja palvelivat niiden vastahyökkäysajatusta.

Taistelujen aikana ei suojajoukkojen kokonaistehtävää enempää kuin ryhmienkään tehtäviä tarkistettu, vaikka päämaja useaankin otteeseen vaati niiden vahventamista ja taistelun sitkistämistä. Armeijan pyrkimyksenä oli vetää joukot mahdollisimman taistelukelpoisina pääasemaan. Ryhmille annetut käskyt merkitsivätkin melkein poikkeuksetta vain taaksepäin siirtymisen nopeuttamista. Lipolan suunnalla annettiin lupa viivytysaseman jättämisestä jo ensimmäisenä taistelu-

⁶⁾ Ev Nihtilä

⁷⁾ Ohje oli alunperin KanAE:n esikuntapäällikön laatima muistio, joka kuitenkin hänen tietämättään liitettiin armeijakunnille annettuun käskyyn toimintaohjeeksi. Jvkenr Tapola.

päivänä. R-ryhmä irrotettiin Raudun viivytysasemasta, vaikka vihollisen eteneminen Jaarilaan ja Sormulaan — jos huhu olisi pitänyt paikkansa — ei mitenkään olisi vaikuttanut sen tilanteeseen.⁸⁾ Vihollista vastassa oli vahva L-ryhmä Valkjärven—Punnusjärven välillä ja lisäksi R-ryhmä oli varautunut vetäytymään Vuoksen yli. Raudun, Vammel-suun ja Vuotjärven asemien takaisin valtaaminen kyllä käskettiin, mutta yrityksistä luovuttiin varsin kevyin perustein. Ainoa aktiivinen tehtävä oli 11.DE:lle ensimmäisen taistelupäivän iltana annettu käsky vastahyökkäyksestä L- ja M-ryhmien osilla Kauksamon—Miettilän alueelle, mutta tätäkään epärealistista tehtävää eivät ryhmät voineet edes yrittää suorittaa. Toisaalta on kuitenkin todettava, että ryhmien esikunnat yleensä määrittävät pataljoonilleen ehdottomat torjuntatehtävät viivytysasemassa ja -linjoilla ja pataljoonat pyrkivät ne myös sellaisina täyttämään tarvittaessa vastahyökkäyksiinkin turvautuen.

Sissitoimintaan olivat 5.D ja M-ryhmä valmistautuneet käyttämään joukkueen voimat. Tiedot toiminnan tuloksista puuttuvat, mutta ainakin M-ryhmän kolme vuorokautta venäläisten selustassa viipyneen osaston voidaan olettaa tuoneen hyökkääjän painopistesuunnasta tärkeitä tietoja.

Tapahtumien kulku osoitti, että viivytystaistelu, jossa joukoille annettut tehtävät eivät liity ylemmän johtoportaahan taisteluideaan ja jossa ylemmän johtoportaahan toimenpiteet eivät palvele näitä tehtäviä, ei johda menestykseen. Saavutettu ajanvoitto, 4—6 vrk, jäi puolta lyhyemmäksi siitä mitä alkuperäinen suunnitelma olisi edellyttänyt. Joukkojen tehtäviä muuttamalla siten, että Raudun, Valkjärven ja Vammeljärven linjoja olisi puolustettu kauemmin, olisi todennäköisesti ajanvoittoa voitu kasvattaa muutamalla vuorokaudella vaikka hyökkääjä Keski-Kannaksella olisikin sitä ennen saavuttanut pääaseman. Kokonaisuuden kannalta ei tietenkään pelkällä ajanvoitolla olisi ollut suurta merkitystä, kuten armeijan komentajakin ratkaisunsa perustelee.⁹⁾ Tässä mielessä on armeijan pyrkimys vetää suojajoukkoja nopeasti pääsemaan ymmärrettävää. Mutta päämajan kannalta oli kyse muustakin,

⁸⁾ KanAE:n käsityksen mukaan venäläiset olivat pyrkimässä Vuotjärven suunnalta kohti Pasuria R-ryhmän selustaan. Jvkenr Tapola.

⁹⁾ Österman: s. 175

hyökkääjän kuluttamisesta ja tappioiden tuottamisesta sille, jotta se saataisiin epävarmuuden tilaan ja jotta näin myös rohkaistaisiin omia joukkoja menestyksellisellä toiminnalla. Taistelun pitkittäminen pääaseman edessä olisi tuskin kuitenkaan ollut mahdollista pelkin tarkistetuin tehtävin, vaan se olisi edellyttänyt myös reservien toisenlaista käyttöä sekä voimien toisenlaista suuntaamista.

Voimien suuntaaminen

Sotatoimien alkaessa kuului suojajoukkoihin kolme prikaatin esikuntaa, 16 pataljoonaa ja yhdeksän erillistä komppaniaa sekä 11 kenttätykistöpatteria eli yhteensä 21 580 miestä. Kannaksen armeijan vahvuudesta tämä merkitsi 18 % elävästä voimasta ja 20 % tykistöstä. Vaikka 1.D alkuperäisen suunnitelman mukaan olisi jätetty eteen suojajoukkoreserviksi olisivat molemmat osuudet tällöinkin nousseet vain 22 %:iin. Suojajoukkojen suhteellista vahvuutta on näin ollen pidettävä varsin pienenä.¹⁰⁾ Armeijan panssarintorjuntatykeistä oli kuitenkin suoja-alueella 43 %.

Suojajoukkoja jouduttiinkin taistelujen aikana vahventamaan kahdella rykmentin esikunnalla, kahdeksalla pataljoonalla tai kevyellä osastolla sekä kahdella patterilla, jolloin taisteluihin pääaseman etupuolella osallistui yhteensä 27 500 miestä. Armeijan vahvuudesta tämä oli 23 % sekä elävästä voimasta että kenttätykistöstä.

Pelkän lukumäärävertailun lisäksi on kuitenkin otettava huomioon, että suojajoukot olivat operaatiokelpoisempia kuin kenttäarmeijan joukot. Ne olivat paremmin varustettuja, mikä tulee esille lähinnä panssarintorjunta-aseistuksen sekä konepistoolien osalta ja niihin kuului enemmän kaaderipäällystää. Joka neljännellä pataljoonalla oli polkupyörät. Suojajoukkoryhmien kesken merkittävin ero oli, että R- ja U-ryhmiin kuului suhteellisesti enemmän varusmiesrunkoisia pataljoonia kuin M- ja L-ryhmiin. Tykistö oli pääosissa 76 mm:n kanuunoita, vain R- ja L-ryhmillä oli käytössään 122 mm:n haupitsipatterit.

¹⁰⁾ KanAE laski lokakuun lopulla suojajoukkoihin kuuluneen 2/7 kokonaisvahvuudesta (noin 28 %) ja piti tällöin niitä "verrattain vahvoina". KanAE:n ky n:o 142/III/2 25. 10. 39.

Voimat jakautuivat eri suojajoukkoryhmien kesken seuraavasti:¹¹⁾

	Henkilöstö (miestä)			Kenttätykit (kpl)		
	30.11.	3.12.	suurim- millaan	30.11.	3.12.	suurim- millaan
Metsäpirtin osasto	460	—	460	—	—	—
Raudun ryhmä	7930	4840	7930	16	—	16
Lipolan ryhmä	3550	5600	5600	12	16	20
Muolaan ryhmä	3730	4500	5240	8	8	8
Uudenkirkon ryhmä	5910	6210	8240	9	9	9
Yhteensä	21580	21150	27500	45	33	53

Joukkojen painopiste oli sotatoimien alkaessa siis varsin selvästi Raudun suunnalla, sillä siellä oli runsas kolmannes voimista myös panssarintorjunta-aseet mukaan lukien. Jos täällä otetaan lisäksi huomioon Metsäpirtin osasto sekä II AK:n rannikkotykistön mahdollisuus tukea maarintaman taisteluja, voidaan voimien katsoa olleen suurin piirtein tasaveroiset vihollisen odotetussa päähyökkäyssuunnassa toimineiden M- ja U-ryhmien yhteenlaskettujen voimien kanssa.

Voimien alkuryhmitys ei vastannutkaan tilanteen kehittymistä. Vahvennuksiksi saaduista kahdeksasta pataljoonasta jouduttiin kuusi suuntaamaan U- ja M-ryhmille, vieläpä niin, että niistä neljän käyttö liittyi nimenomaan M-ryhmän toimintaan. Suhteellisesti suurin voimien lisäys tapahtui kuitenkin L-ryhmän osalta, joka sai muun muassa molemmat tykistöpatterit.

Huolimatta lisävoimien suuntaamisesta Länsi-Kannakselle, ei selvää painopisteen muutosta niidenkään avulla saatu aikaan. Tilanne ei muutu, vaikka verrataan voimien jakoa joulukuun 3. päivän aamuna, jolloin osa R-ryhmästä jo oli vetäytynyt pääasemaan. Tällöin ne jakautuivat tasan R- ja L-ryhmien sekä U- ja M-ryhmien kesken. L-ryhmällä yksin oli runsas neljännes elävästä voimasta sekä puolet kenttätykistöstä, kun taas M-ryhmä edelleen oli heikoin.

¹¹⁾ Laskelmaan on sisällytetty kaikki suojajoukkoryhmien komentajille alistetut joukot.

Voimien suuntaamiseen vaikutti tietenkin myös vastuualueiden leveys. Jos otetaan lähtökohdaksi viivytysasema saadaan siinä taktilliseksi tiheydeksi eri suojajoukkoryhmien osalta seuraavat arvot:

	Rintamakm/patI	Rintamakm/tykki
Raudun ryhmä	4,1 ^{a)}	1,4 ^{a)}
Lipolan ryhmä	4,3	1,2
Muolaan ryhmä	7,0	3,0
Uudenkirkon ryhmä	3,7	2,0

a) Kiviniemessä ollutta pataljoonaa ja Kaarnajoen patteria ei ole otettu huomioon.

Vastuualueiden leveyksiin nähden voidaan todeta voimien jakautuneen varsin tasaisesti lukuunottamatta M-ryhmää, jonka heikkous tulee nyt korostetusti esille. Tällöin ei kuitenkaan ole otettu huomioon sitä, että U-ryhmällä oli rintamavastuu myös pitkällä rannikko-osuudella. Jos käsitellään venäläisten oletettua päähyökkäyssuuntaa Uusikirkko—Kivennapa yhtenä kokonaisuutena oli täällä taktillinen tiheys huomattavasti pienempi (patI 4,8 km:ä, tykki 2,3 km:ä kohden) kuin Raudun suunnalla. Kun Itä-Kannaksella lisäksi vastuualueet olivat matalampia ja kun R-ryhmällä oli syvyydessä (Kiviniemessä) valmiiksi ryhmitetty pataljoona, on suojajoukkojen painopisteen myös alue huomioonottaen katsottava olleen Kannaksen itäosassa.

Alueen vaikutusta painopisteen muodostamiseen on syytä vielä verrata joulukuun 3. päivän tilanteen pohjalta. Tällöin L-ryhmän vastuualue (Nurmijärven suunta ml.) oli 22 km, M-ryhmän 17 km ja U-ryhmän 20 km. Taktilliseksi tiheydeksi saadaan:

	Rintamakm/patI	Rintamakm/tykki
Lipolan ryhmä	3,0	1,4
Muolaan ryhmä	3,7	2,1
Uudenkirkon ryhmä	3,6	2,5

Painopisteen voidaan nyt todeta olleen selvästi L-ryhmän suunnalla. Vaikka Länsi-Kannaksella otettaisiin jo huomioon 5.D:n Perkjärvellä

olleet osat tulisi tällöinkin siellä pataljoonaa kohden vielä 3,0 rintamakilometriä. M-ryhmä on tässäkin vaiheessa jäänyt suojajoukkoryhmistä heikoimmaksi.

Voimien suuntaaminen alkuryhmityksessä perustui VK 1-suunnitelmaan eikä sitä muutettu ennen sotatoimien alkamista. L- ja M-ryhmien vahventaminen 4.Pr:n pataljoonilla ei oleellisesti vaikuttanut jakoon. Todettakoon, että päämaja oli odottanut, siirryttäessä VK 2-suunnitelmaan, armeijan vahventavan näitä ryhmiä 1. ja 2.Pr:lla (1.D), mutta ei katsonut tarpeelliseksi sittemmin puuttua armeijan toimenpiteisiin tässä kysymyksessä.¹²⁾ Alkuryhmityksessä todettuja virheitä ei pystytty korjaamaan lisävoimien suuntaamisella taistelujen aikana. Raudun ja myöhemmin Valkjärven alueilla oli suhteettoman vahvat voimat niiden saavutuksiin nähden. Armeija tiesi tämän ja pyrki juuri sen takia irrottamaan Raudun suunnalta ensimmäisenä itselleen lisää reservejä (3.Pr). Kuitenkin samanaikaisesti L-ryhmää vahvennettiin pääasemasta irrotetuilla lähes samansuuruisilla joskin laadultaan heikommilla voimilla. Näiden voimien suuntaaminen M-ryhmän käyttöön — kuten jo oli käsketty — olisi luonut hyvät edellytykset ryhmälle pitää Ahijärven asemat kauemmin. Nyt M-ryhmä, joka taisteli venäläisten hyökkäyksen painopistesuunnassa oli ja jäi suojajoukkoryhmistä heikoimmaksi. Ilmeistä on, että tieto venäläisten panssariarmeijakunnan toiminnasta sille maastollisesti edullisessa Raudun—Pasurin suunnassa sekä toisaalta epäselvä tilannekuva Kivennavalta ovat vaikuttaneet tavattomasti lisävoimien suuntaamiseen.

Joukkojen suuntaaminen ryhmien puitteissa tapahtui periaatteella pataljoona kunkin tien suuntaan. Alkuryhmitys muodostui monestakin syystä varsin erilaiseksi. R- ja U-ryhmillä on noin puolet voimistaan viivytyksasemassa. Selvää painopistettä ei kummankaan alueella voida erottaa, varsinkin kun U-ryhmä jo ensimmäisenä päivänä vahvensi Uudenkirkon tien suunnassa olleella reservipataljoonallaan pohjoista sivustaansa. L-ryhmällä oli viivytyksasemassa 2/3 joukoistaan, mutta M-ryhmällä oli siihen riittänyt vain vajaa kolmannes. Tämäkin pataljoona oli ryhmitetty aseman länsiosaan lähes tiettömään korpimaastoon

¹²⁾ Ev Nihtilä

”suojaamaan” ryhmän sivustaa Raivolan suuntaan. Molemmilla ryhmillä oli havaittavissa selvä painopiste, sillä noin 70—80 % joukoista oli käsketyissä tärkeimmissä viivytys suunnissa Lipola—Valkjärvi ja Joutselkä—Kivennapa.

Taistelujen aikana suuntautuivat M-ryhmän kaikki joukot, myös saadut lisävoimat, Kivennavan—Kyyrölän tien suuntaan. Voimakkaan painopisteen kustannuksella jäi tällöin kuitenkin koko itäinen vastuualueen osa miehittämättä.¹²⁾ Yleensä suojajoukot joutuivat taistelemaan perättäisissä viivytysasemissa ilman, että taempia asemia olisi ennakolta pystytty miehittämään valmiiksi. Tähän riitti joukkoja vain L-ryhmällä, joka näin pystyi sekä irrottamaan reservejä että lepuuttamaan joukkojaan. Lisävoimien suuntaamisessa ei ryhmien komentajilla ollut yleensä ratkaisuvalltaa, vaan ne alistettiin heille joko määrätehtävällä tai tiettyyn asemaan jo valmiiksi ryhmitettyinä.

Merkittäviä painopisteen muutoksia ei ryhmien puitteissa tapahtunut. Niinpä U-ryhmällä oli loppuun saakka noin puolet voimistaan lähes toimettomina Uudenkirkon—Kaukjärven suunnalla, vaikka ryhmän esikunnalla olisi ollut aikaa vahventaa uhanalaiseksi muodostunutta Suulajärven—Perkjärven suuntaa tilanteen kehityksen perusteella. Reservipataljoona siirrettiin tosin tänne, mutta vasta puolustuksen murruttua Suulajärven pohjoispäässä. Ilmeistä on, että koska ryhmän komentajalla ei kosketuksen katkettua ollut selvää kuvaa vastassaan olleesta vihollisesta, hän ei uskaltanut irrottaa joukkoja käsketyistä painopistesuunnasta.

Joukkojen suuntaamisesta tehtävät johtopäätökset osoittavat, kuinka ratkaiseva merkitys nimenomaan viivytystaistelussa on joukon alkuryhmityksellä. Siinä tehtyjä virheitä on erittäin vaikea korjata taistelujen aikana. Painopisteen muutokset ovat mahdollisia vain reservien avulla, joiden vahvuus tulisi olla sitä suurempi, mitä puutteellisemmat tiedot hyökkääjästä ovat. M-ryhmän taistelut herättävät myös kysymyksen, onko samalla joukolla edellytyksiä taistella menestyksellisesti useilla perättäisillä viivytyslinjoilla? Tämä oli ehkä eräänä osasyynä

¹²⁾ Oliko Vuottaalta Viinijalle viivyttämään käsketty joukkue tässä suunnassa ei selviä lähteistä, mutta se vaikuttaa epätodennäköiseltä, koska mm. Pulkkinen kylän poltti L-ryhmän rajakomppania.

ryhmän nopeaan vetäytymiseen, joskin hyökkääjän ylivoima oli ratkaisevampi tekijä.

Reservien käyttö

Sen jälkeen kun 1.D oli siirretty selustaan, ei suojajoukkoryhmiä johdaneilla esikunnilla ollut käytössään erityisiä reservejä pääaseman etupuolella tapahtuneiden taistelujen tukemiseen. Ajatuksesta reservien, sekä 1.D:n että kenttäarmeijan osien, käytöstä vastahyökkäykseen ei kuitenkaan luovuttu. Aktiivisinta kantaa reservien käytössä edusti II AKE, mutta myös armeijan esikunnassa harkittiin vastahyökkäysmahdollisuutta, viimeksi vielä joulukuun 5. päivänä Perkjärven suunnalla. Armeijakunnan suunnitelmat perustuivat yksinomaan 1.D:n käyttöön, kun taas armeijan esikunnassa tehty esitys käsitteli kenttäarmeijan joukkoja. Valmistautumattomina olisivat kenttäarmeijan osat tuskin kuitenkaan voineet täyttää aktiivisia tehtäviä kuten epäonnistunut hyökkäysyritys Muolaanjärven kaakkoispuolella joulukuun 6. päivänä osoitti. Sitä vastoin on oletettavissa, että 1.D, käytettynä alkuperäisen suunnitelman ja II AK:n komentajan joulukuun 1. päivänä tekemän esityksen mukaan vastahyökkäykseen Valkjärveltä Vuottaan suuntaan etenevän venäläisen 43.D:n sivustaan olisi saattanut tuottaa hyökkääjälle merkittävän osatappion. Divisioonan sitominen tähän tehtävään vielä joulukuun 2. päivänä ei olisi vaarantanut kokonaistilannetta. Myös pääasemaan tukeutuen — kuten armeijan toimintaohje edellytti — olisi aktiiviseen toimintaan ollut edellytyksiä jopa kenttäarmeijan joukoilla, jos tämä toiminta olisi valmisteltu — ei improvisoitu, kuten nyt tapahtui. Laajempiin valmisteluihin ei kuitenkaan oltu ennakolta ryhdytty. Päämaja ei kiinnittänyt tähän kysymykseen huomiota, koska siellä oli käsitys, että 1.D:a oli edelleen tarkoitus käyttää ensisijassa suojajoukkojen reservinä.¹⁴⁾ Aktiivisen toiminnan jättäminen suojajoukkojen oma-aloitteisuuden varaan — kuten tuntuu olleen tarkoitus — ei tuottanut tulosta.

Pääaseman etupuolelle lähetettyjen kenttäarmeijan osien tehtävinä oli ensi sijassa suojajoukkojen vahventaminen, taempien viivytykslinjo-

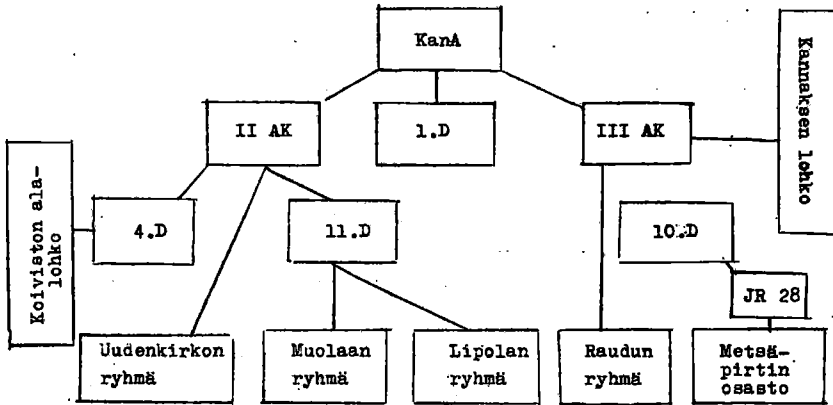
¹⁴⁾ Ev Nihtilä.

jen ja sulkuasemien miehittäminen tai rannikolla valmistautuminen maihinnousun torjuntaan. Ryhmät käyttivät vähäisiä reservejään pääasiassa taempien asemien miehittämiseen. R-ryhmää lukuunottamatta oli muilla ryhmillä kuitenkin koko ajan pyrkimykseenä pitää komppanian — pataljoonan vahvuinen reservi koossa vastahyökkäystehtävää varten. Komppanian vastahyökkäyksiä suoritettiinkin muutamia ryhmien esikuntien johtamina, joskin menestystä saavutettiin aioastaan Vammelsuussa joulukuun 2. päivän iltana. Laajempaan aktiiviseen toimintaan ei käytettävissä olleiden voimien puitteissa oltu varauduttu, mutta taistelujen aikana esiintyi kuitenkin ainakin kahdesti pyrkimystä tähän. M-ryhmän komentajan esitys I/JR 32:n ja KvOs 11:n käytöstä Ahijärvellä vastahyökkäykseen oli kyseessä olevassa tilanteessa varmasti oikea näkemys, joskin joukkojen kykyä tällaisen tehtävän suorittamiseen on epäiltävä. Tätä todistaa KvOs 11:n epäonnistunut vastahyökkäysyritys seuraavana päivänä viivytyksensä murruttua. Toisessa tapauksessa suunnitteli U-ryhmän esikunta joulukuun 5. päivän aamuna omilla voimillaan vastahyökkäystä Suulajärven pohjoispuolelle 11.D:n pääasemasta suuntautuvaan hyökkäykseen liittyen ja ryhtyi jo irrottamaan reservejä tehtävää varten — tosin juuri tällä samalla suunnalla rintamavastuussa olleista joukoista. Tilanteen nopea muutos esti kuitenkin toiminnan.

Reservien käyttö muodostui kokonaisuudessaan hajanaiseksi, koska suoja-alueelle suunnatut kahdeksan kenttäarmeijan pataljoonaa jouduttiin käyttämään rintamaan syntyneiden aukkojen paikkaamiseen. Aloitteen tempaamista ei yritetty edes paikallisesti, mikä johtui ensisijassa armeijan varovaisesta kannasta. Pyrkimystä siihen alemmissa johtoportaisissa kuitenkin esiintyi.

D. JOHTOSUHDEJÄRJESTELYT

Edellä on jo useissa yhteyksissä tullut esille johtosuhteiden vaikutukset alueen ja joukkojen käyttöön. Niiden järjestelyissä ei taistelujen aikana tapahtunut suuria muutoksia. Sen jälkeen kun kenttäarmeija oli keskitetty pääasemaan ja 11.D oli ottanut rintamavastuun, muodostuivat suojajoukkojen johtosuhteet seuraaviksi:

KUVA 7

Järjestelyjä voitaneen hyvällä syyllä sanoa monimutkaisiksi, mikä varmasti on vaikuttanut osaltaan ryhmien välisessä yhteistoiminnassa ilmenneisiin puutteisiin. Niinpä esimerkiksi L- ja R-ryhmien virkatie kulki ainakin periaatteessa KanAE:n kautta, vaikka käytännössä jouduttiinkin yhteistoiminta järjestämään paljon lähempänä.

Huomio kiintyy kuitenkin erityisesti 11.DE:n vaativaan johtamistehtävään. Vain muutamia päiviä ennen sodan syttymistä rintamavastuun ottaneella yhtymällä oli johdossaan kaksi ylimääräistä johtoporrasta lähes 40 km leveällä rintamalla. Kun lisäksi näiden ryhmien toiminta taistelujen aikana hajaantui kahteen eri suuntaan, Pasurinkankaalle ja Vuotjärvelle, voidaan divisioonan komentajan ja esikunnan johtamistehtävää pitää erittäin vaikeana. Divisioonan johtamistoiminnan periaatteena tuntui olleen, että komentaja johti henkilökohtaisesti suojajoukkoryhmiä ja esikunta pääaseman puolustusvalmisteluja. Näin on ymmärrettävää, jos M-ryhmä jäi liian vähälle huomiolle esimerkiksi joulukuun 5. päivänä Nurmijärven tapahtumien vuoksi ja luopui tarpeettomasti Vuotjärven asemistaan.

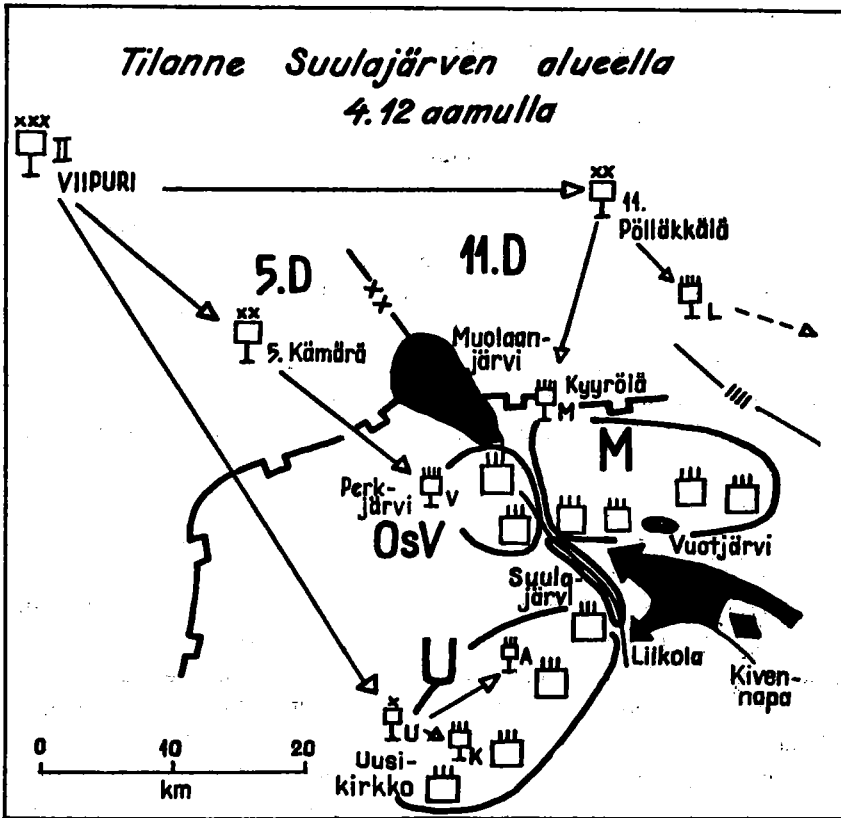
Tämä järjestely jäi voimaan 1.D:n ja 11.D:n vaihdon jälkeen. Tällöin olisi ilmeisesti ollut kuitenkin syytä tarkistaa myös johtusuhteet, sillä 1.DE:llä, divisioonan ollessa suojajoukkoreservinä, oli ollut huomattavasti paremmat edellytykset johtaa L- ja M-ryhmää kuin puolus-

tusasemaan ryhmittyvällä 11.DE:llä. II AK:n komentajalla oli ollut ajatuksena alistaa myös R-ryhmä 1.D:lle, jolloin Keski- ja Itä-Kannaksen suojajoukoilla olisi ollut yhteinen komentaja.¹⁶⁾ Kun 1.D siirrettiin taakse, olisi suojajoukkojen ottaminen suoraan armeijakuntien esikuntien johtoon ainakin alkuvaiheessa todennäköisesti estänyt monien sekaannusten syntyminen.

Paikallisesti vaikuttivat johtosuhdejärjestelyt kriisitilanteiden kehittymiseen Nurmijärven—Pasurin suunnalla, jota jo on tarkasteltu alueen käytön yhteydessä, sekä Suulajärven—Perkjärven alueella. (Kuva 8). Täällä oli joulukuun 4. päivänä noin 15 km syvällä ja suunnilleen saman levyisellä alueella hyökkääjän painopistesuunnassa suojajoukkoja kolmen eri esikunnan johdossa, M-ryhmä 11.DE:n, U-ryhmä II AKE:n ja Os Vaala 5.DE:n alaisena. Armeijakunnan johtamismahdollisuudet tilanteen nopean kehityksen johdosta olivat nyt taistelujen siirryttyä pääaseman eteen vaikeat. Se puuttui kuitenkin tapahtumiin antamalla muun muassa käskyjä suoraan U-ryhmän pataljoonille. Os Vaala alistettiin U-ryhmälle vasta seuraavana päivänä sulkuaseman jo murruttua, mutta ryhmän armeijakunta piti johdossaan loppuun saakka. Vaikka yhteistoiminta kyseisten joukkojen kesken olikin varsin hyvin järjestetty, oli ilmeistä, että yhteinen paikallinen johto — olisi se sitten ollut U-ryhmän tai 5.D:n esikunta — olisi pystynyt paremmin tähdittämään joukkojen toiminnan.

Suojajoukkoryhmiä johtivat M-ryhmää lukuunottamatta prikaatien esikunnat, mutta niistä R- ja U-ryhmillä oli johdossaan pataljoonia kaksinkertainen määrä organisaatioon verrattuna. Vaikein oli tilanne kuitenkin M-ryhmän osalta, jossa pataljoonan esikunnalla (JP 3) oli johdossaan neljä pataljoonaa ja kaksi patteria leveällä vastuualueella. Tämä selittää ryhmän toiminnassa esiintyneitä vaikeuksia. Johtolinten riittämättömyyttä kuvastaa kaikissa suojajoukkoryhmissä toistuva pataljoonan alistaminen toiselle pataljoonalle sekä lukuisten taisteluosastojen muodostaminen. Osaltaan tähän oli tietenkin vaikuttamassa myös joukkojen erilainen taisteluarvo sekä komentajien erilainen taito ja henkilökohtaiset ominaisuudet.

¹⁶⁾ Kenrl Öhqvist.

KUVA 8

Johtamistoiminnassa, samoin kuin yhteistoiminnan järjestelyissäkin käytettiin hyväksi ensisijassa kantajohdinverkostoa. Sitä täydennettiin ennen sotatoimien alkamista rakentamalla useita kenttäjohdinyhteyksiä, kuten esimerkiksi M-ryhmän esikunnasta Kivennavalta Kekrolaan (ErP 4), josta rauhan ajan puhelinyhteydet suuntautuivat Valkjärvelle. Radiokalustona oli kullakin ryhmän esikunnalla B- ja C-asema sekä pataljoonilla 2—3 ja erillisillä komppanioilla yksi C-asema. Ryhmien toimintaa vaikeuttivat useissa tilanteissa puhelinyhteyksien katkeami-

nen tykistötulessa sekä radiokaluston sopimattomuus liikuntataisteluihin. Yhteydet ryhmien esikunnista ylöspäin toimivat yleensä moitteettomasti.

Johtamistoimintaan oleellisesti liittyvänä on vielä lyhyesti tarkasteltava eräiden komentajien toimintaa. Armeijan ja armeijakuntien komentajien henkilökohtaisia näkemyksiä kuvastavat aikaisemmin mainitut mielipiteet joukkojen käytöstä, joten niihin ei ole enää syytä palata. Suojajoukkoryhmissä komentajien persoonallisuus korostuu M- ja L-ryhmien osalta. Edellistä kuvaavat eräät hänen esimiehensä "liian rohkeaksi ja optimistiseksi" ¹⁶⁾, mitä myös osoittavat M-ryhmän tilanneilmoitukset taistelujen aikana. Ei voi välttyä käsitykseltä, että tällä on ollut osuutensa myös siihen, että tilanteen todellinen vakavuus M-ryhmän suunnalla selvisi ylemmille johtoportaille liian myöhään. L-ryhmän osalta tilanne oli täysin päinvastainen, "hidas ja osittain jopa passiivinen" komentaja ¹⁷⁾, joka usein esitti esimiehilleen epäilynsä viivytysasemien kestävydestä ¹⁸⁾, sai ryhmäänsä tarpeettoman paljon lisävahennuksia.

Suojajoukkojen johtosuhdejärjestelyt osoittavat ensinnäkin ne vaikeudet, jotka puolustusasemaan ryhmittyvän joukon komentajalla on joutuessaan johtamaan samanaikaisesti puolustusvalmistelujen kanssa laajalla suoja-alueella tapahtuvia taisteluja. Toiseksi kiintyy huomio rinnakkain viivyttävien, mutta eri johtoportaiden alaisina toimivien joukkojen vaikeuksiin yhteistoiminnan järjestelyissä. Näiden vaikeuksien poistaminen olisi ilmeisesti mahdollista ottamalla kaikki suojajoukot samaan johtoon ja alistamalla ne puolustusasemassa oleville päävoimille vasta välittömästi aseman edessä. Kannaksella tämä olisi ollut mahdollista vain, jos paikallinen johto olisi ymmärtänyt toiminnan operatiivisen luonteen — nyt operaatiota johdettiin taktillisten periaatteiden mukaan. Tärkeintä on kuitenkin suunnitelmallisuus, sillä aloitteen ollessa vastustajalla joukkojen improvisoitu alistelu ja erilainen tilapäisosastojen muodostaminen jäävät vain tyhjäksi käskyksi ja saattavat aiheuttaa enemmän sekaannusta kuin hyötyä.

¹⁶⁾ Jvkenr Tapola, kenrl Öhqvist

¹⁷⁾ Kenrl Öhqvist

¹⁸⁾ L-ryhmän ja II AK:n spk:t

IV YHDISTELMA

Suojajoukkojen taisteluja arvioitaessa on muistettava, ettei niiden toiminnalla enää ollut sitä päämäärää — kenttäarmeijan puolustukseen ryhmittymisen suojaamista — jota alunperin suunnitelmia laadittaessa oli pidetty lähtökohtana. Niiden tehtävänä oli nyt vain toiminta taisteluetuvartioina — mitä tällä nimityksellä sitten kussakin johtoporaassa haluttiin ymmärtää. Näin oli KanAE tehtävän alaisilleen määrittänyt, ja tämän tehtävän oli myös päämaja käytännössä hyväksynyt, vaikka toistuvasti esittikin omia vaatimuksiaan. Muuttunut tilanne ei kuitenkaan oikeuta ajatukseen, etteikö suojajoukkojen toiminnasta, puolustustaistelun kokonaispäämäärää silti vaarantamatta, olisi pitänyt ottaa irti kaikki se hyöty, mikä siitä suinkin oli saatavissa varsinkin kun ylipäällikkö sitä nimenomaan vaati.

On aivan ilmeistä, että näin ei kuitenkaan tapahtunut ja haettaessa selitystä tähän voidaan löytää kolme perussyitä. Ensimmäinen niistä oli siirtyminen VK 1-vaihtoehdosta VK 2-vaihtoehtoon, ilman, että mitään oleellisia tarkistuksia alueen ja joukkojen käytössä tai johtosuhteiden järjestelyssä suojajoukkojen kohdalla olisi suoritettu. Yksinomaan päävoimien hyökkäyksellistä käyttöä varten suunniteltuna ne eivät voineet samanlaisina palvella uutta puolustukseen perustuvaa taisteluideaa.

Toisena tekijänä oli 1.D:n siirtäminen pääaseman taakse ja 11.D:n ryhmittäminen eteen työnnettyyn puolustusasemaan, johon se ennätti vasta muutamia päiviä ennen sotatoimien alkamista. Myöskään tämä suojajoukkoreservien poissiirtäminen ei aiheuttanut tarkistuksia suoja-joukkoryhmien tehtäviin tai suunnitelmiin.

Edellä mainitut muutokset olisivat edellyttäneet sekä toisenlaista voimien suuntaamista että toisenlaisia johtosuhdejärjestelyjä. Muutoksia ei pidetty tarpeellisina, koska niihin ei ryhdytty ennen sotatoimien alkua. Taistelujen aikana niitä ei yksinkertaisesti enää pystytty suorittamaan, vaan alkuryhmitys määräsi tapahtumien kulun. Tähän löytyy selitys kolmannelta perussyistä. Pääasema, siihen ryhmitettävät joukot ja sen puolustusvalmistelut sitoivat siinä määrin komentajien ja esikuntien työtä, että suojajoukkoihin ei ennätetty kiinnittää tarpeellista

huomiota. Ne olivat nyt vain etuvartioita, jotka olivat suorittaneet tärkeimmän tehtävänsä silloin, kun pääasema oli miehitetty.

Aikaisemmin on jo tehty eräitä johtopäätöksiä viivytystaistelun suorittamisesta, jotka sekä tukevat että täydentävät nykyisin voimassa olevia taktillisia ja operatiivisia periaatteita. Tässä yhteydessä on syytä koota yhteen vain ne toteamukset, jotka on tehtävissä suoraan edellä mainituista kolmesta operaatioon vaikuttaneesta perussyystä ja jotka antanevat tärkeimmät viitteet vastaavien operaatioiden suunnittelua varten tulevaisuudessa.

1. Suojajoukkojen käyttösuunnitelma on jo alunperin laadittava sellaiseksi, että se ilman suuria muutoksia palvelee päävoimien kaikkia eri toimintavaihtoehtoja.
2. Suojajoukoille on aina varattava riittävän tehokas ja hyökkäyskykyinen reservi, sillä niiden tehtävän luonteen huomioon ottaen pienikin murto viivytysasemassa vaikuttaa yleensä huomattavan laajalle alueelle.
3. Suojajoukot on alistettava yhteiselle komentajalle, jonka ei samanaikaisesti tarvitse keskittyä johtamaan myös päävoimien toimintaa.

Kannaksen suojajoukkotaisteluja tarkasteltaessa kiintyy huomio siihen, että ainakin kahdessa tapauksessa ylipäällikön alaiset toimivat vastoin hänen käskyjään. Vaikka heidän toimenpiteensä olisivatkin olleet oikeita, ei kieltäytyminen tai käskyn vastainen toiminta ole perusteltavissa. Mikä vaikutus sillä on ollut operaation kehitykselle, on vaikeata arvioida, mutta epäilemättä ristiriidat ylemmässä johdossa vaikuttivat haitallisesti ryhmienkin toimintaan. Ainakaan ylipäällikköä ei tällainen menettely rohkaissut eikä lisännyt hänen luottamustaan alaisiinsa. Toisaalta on todettava ylipäällikön suhtautuneen tavattoman varovaisesti Kannaksella toimiviin komentajiin, mikä johtui ensi sijassa halusta välttää demoralisoivia henkilövaihdoksia sodan alkuvaiheessa. Nämä vaikeudet olisivat ilmeisesti olleet vältettävissä, jos päämaja olisi antanut käskyjä toimintaohjeiden sijasta, kuten päämajan operatiivisen toimiston päällikkö on myöhemmin todennut.

Lopuksi on huomautettava, että tässä yhteydessä ei ole ollut mahdollisuuksia yksityiskohtaisemmin puuttua erääseen oleelliseen ilmiöön taistelujen aikana — erilaisten huhujen varsin runsaaseen esiintymi-

seen Kannaksella. Ilmeistä on, että tämä ilmiö on luonteenomaista sotien ensimmäisille taistelupäiville, jolloin näkemys vihollisen toimintatavoista ja mahdollisuuksista rakentuu rauhan aikana saatujen tietojen varaan. Ilmiön tarkempi tutkiminen olisi sekä mielenkiintoinen että hyödyllinen tehtävä sen aiheuttamien virheellisten ratkaisujen välttämiseksi tulevaisuudessa.

LAHTEET

Arkistomateriaali

YE:n ja AKE:n (I AKE:n) operaatio-osastojen (vast.) asiakirjat 1932—1939.
 PM:n, KanAE:n, II AKE:n, III AKE:n, 10.DE:n, 8.DE:n, 11.DE:n, 5.DE:n
 4.DE:n ja 1.DE:n operaatio- ja tiedusteluosastojen (vast.) asiakirjat loka—
 joulukuulta 1939.
 Metsäpirtin osaston, Raudun ryhmän, Lipolan ryhmän, Muolaan ryhmän ja
 Uudenkirkon ryhmän sekä niihin kuuluneiden joukko- ja perusyksiköiden
 asiakirjat loka—joulukuulta 1939.
 Sotahistoriallinen tutkimuslaitos.

Kirjallisuus ja aikakauslehdet

Mannerheim G

Muistelmat II

Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1952

Österman Hugo

Neljännesvuosisata elämästäni

Werner Söderström Oy, Porvoo-Helsinki 1966

Öhquist Harald

Talvisota minun näkökulmastani

Werner Söderström Oy, Porvoo-Helsinki 1949

Seppälä H-Killki P

Neuvostoliiton maavoimat talvisodassa

Sotilasajakauslehti 1/1967

Aikaisemmat tutkimustyöt

Hendunen E

Karjalan kannaksen puolustussuunnitelmat ja -valmistelut vv 1910—1939

SKK:n diplomityö N:o 709

Savolahti R A M

Suojajoukkojemme käyttösuunnitelmat ja käyttö vuosina 1939 ja 1941

SKK:n diplomityö N:o 768

Seitamo A

Suojavaiheen taistelut talvisodassa

Sotatieteellisen neuvottelukunnan arkisto, N:o 158 (1949)

Ehrnrooth G

III AK:n puolustustaistelut Itä-Kannaksella talvisodassa

Sotatieteellisen neuvottelukunnan arkisto, N:o 170 (1952)

Arvosteluja kenrli Öhquistin kirjasta

Sotatieteellisen neuvottelukunnan arkisto, N:o 176

Käännös kenrm Kirpitsnikovin muistelmista

Sotatieteellisen neuvottelukunnan arkisto, N:o 153

Seeve O

Ilmapuolustus Suomen—Neuvostoliiton sodassa 1939—1940

Sotatieteellisen neuvottelukunnan arkisto, N:o 475

Svedlin Th

Sodan alkuvaihe Kannaksella

Sotahistoriallinen tutkimuslaitos

Haastattelut**Jalkaväenkenraali K A Tapola**

KanA:n esikuntapäällikkö

Kenraaliluutnantti H Öhqvist

II AK:n komentaja

Eversti V K Nihtilä

PM:n operatiivisen toimiston päällikkö

The battles of the covering troops on the Karelian Isthmus during the Winter War 1939—40

The Karelian Isthmus was during the Winter War 1939—40 the main theatre of operations, where the Finnish troops had to counter the first attacks of the Soviet Army. These covering troops (suojajoukot) consisted mainly of the Regular Army units (some 21.000 men altogether). They formed the first defensive line and carried on delaying action between the border and the main defence line. The article reviews these battles from the operational and tactical point of view and describes the facts, which had effect upon the evolution of the operations.

At first the author describes the evolution of the operation plans for the covering troops and gives a short general view of their operations. After that he draws a conclusion, that the covering troops were not used as effectively as it would have been possible to wear out the aggressor's strength to gain time. The Supreme Command had demanded, that the fighting of the covering troops should have been carried out strongly supported by the main force and as a rather independent operation on the whole area. However, after the main force of the Kannas' Army (Army of the Karelian Isthmus) had been concentrated onto the main defence line, the Headquarters of this Army ordered the covering troops to act as a forward defence screen.

Even though the operation plans of the main force were at the same time changed considerably, the Army Headquarters did not correct the tasks of the covering troops. The transfer of a division, which had been a reserve for the covering troops, to the main defence line, did not change these tasks. The author makes it clear, that because of the reasons mentioned above, the dislocation of the forces on the Karelian Isthmus remained unsuitable and could not anymore be corrected during the fighting even though the Supreme Command repeatedly demanded it. And when the attack of the Soviet forces — contrary to the prejudgment of the Finns — was directed against the central part of the Karelian Isthmus, where there were only few roads, the covering troops were forced to a quite rapid retreat to the main defence line.

As a conclusion of the review the author finds it absolutely necessary, that such a vast delaying operation is led by a commander, who at the same time is not bound to lead the defensive operations in the main line, too. Further he emphasizes the importance of reserves in the delaying action as well as the need to adapt the operational plans of the delaying troops for all possible variations of action.